

Hyrynsalmen kunta

***Laaja hyvinvointikertomus 2017–2022
ja hyvinvointisuunnitelma***

Sisällys

OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS 2017–2022	4
1 Hyvinvointikertomus kuntalaisten hyvinvoinnin kuvaajana	4
1.1 Hyvinvoinnin osatekijät	4
1.2. Hyvinvointikertomuksen tarkoitus ja tavoitteet	4
1.3. Hyvinvointisuunnitelma	5
1.4 Hyvinvointityön strategiset tavoitteet ja haasteet Hyrynsalmen kunnassa	5
2. Hyrynsalmen kunta hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuustyön toimintaympäristönä	6
2.1 Kunnan HYTE-rakenteet	6
2.2 Osallisuus.....	6
2.3 Kulttuurihyvinvointi.....	7
2.4 Liikunnan ja ravitsemuksen edistäminen	7
2.5 Turvallisuuden edistäminen	9
3. Kunnan hyvinvointityön yhdyspinnat ja yhteistyöverkostot.....	10
3.1. Hyvinvointialueen yhdyspinnat.....	10
3.2 Koulutustahojen ja kolmannen sektorin yhteistyö	11
4 Hyvinvoinnin yleiset indikaattorit	11
4.1 Väestörakenne ja huoltosuhde	11
4.2 Työllisyys	13
4.3. Koulutus- ja tulotasot.....	15
4.4 Sairastavuus	17
4.5 Äänestysaktiivisuus	18
4.6 Turvallisuus.....	19
5. Hyvinvoinnin indikaattoritietoja ikäryhmittäin	21
5.1 Lapset ja nuoret.....	21
5.2 Työikäiset	23
5.3 Ikäihmiset	24
6. TEA-viisarit toiminnan mittareina	26
7 HYTE-kerroin.....	31
8. Lopuksi.....	34
8.1. Johtopäätökset.....	34
8.2. Toimenpide-ehdotukset.....	34
Lähteet	35

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021–2025.....	36
OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY.....	41
1 Suunnitelman laatijat.....	41
2 Suunnitelman hyväksyminen.....	41

OSA I HYVINVOINTIKERTOMUS 2017–2022

1 Hyvinvointikertomus kuntalaisten hyvinvoinnin kuvaajana

1.1 Hyvinvoinnin osatekijät

Hyvinvointi on monitahoinen käsite, jonka voi ajatella muodostuvan terveyden, materiaalsen hyvinvoinnin ja koetun elämänlaadun osatekijöistä. Terveyden osatekijät liittyvät fyysiseen, sosiaaliseen ja henkiseen hyvinvointiin ja materiaallinen hyvinvointi puolestaan toimeentuloon, asumiseen, palveluihin ja ympäristöön. Koettuun elämänlaatuun liittyvä hyvinvointi liittyy käsityksiin omasta terveydestä ja hyvinvoinnin tilasta.

1.2. Hyvinvointikertomuksen tarkoitus ja tavoitteet

Hyvinvointikertomus on kunnan lakisääteinen velvoite, jolla kunnat ja valtio on veloitettu seuraamaan ja arvioimaan hyvinvoinnin kehittymistä. Kunnan tulee laatia laaja hyvinvointikertomus kerran valtuustokaudessa. Kunnan täytyy seurata asukkaattensa hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin. Tähän tarkasteluun liittyy myös kunnan palveluissa tehtyjen toimenpiteiden seuranta – mitä toimenpiteitä kunta on tehnyt vastatakseen kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin? Kunnan tekemillä toimenpiteillä niin ympäristön kuin palvelujen suhteen on paljon merkitystä kuntalaisten hyvinvointia ja turvallisuutta ajatellen.

Hyvinvointikertomus on myös Hyrynsalmen kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline. Hyvinvointikertomuksen tuleekin olla hallintorajat ylittävä kokonaissuunnitelma, joka nivoo yhteen kunnalliset toimet, hyvinvointialueen toiminnan sekä kolmannen sektorin toimijat ja muut tahot, kuten seurakunnan. Hyvinvointikertomuksen tulee myös antaa keinot ja menetelmät toiminnan suunnitteluun sekä tehtyjen toimenpiteiden vaikutusten arviointiin. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ovat johtamisen työvälineitä, jonka pohjalta voidaan tehdä ja perustella päätöksiä, sekä priorisoida ja resursoida toimintaa.

Hyvinvointikertomuksen sitovuustaso on strategiataso ja sen toimenpiteet sisällytetään talous- ja käyttösuunnitelmiin. *Hyvinvoinnilla johtaminen* tulee sisäistää kaikkeen kunnalliseen päätöksentekoon ja hyvinvointikertomusta täydentää jatkuvasti tarpeen mukaan.

Hyrynsalmen kunnan edellinen hyvinvointikertomus on vuosilta 2015–2016, jonka vuoksi tarkastelujakso tässä hyvinvointikertomuksessa on pitkä, vuosilta 2017–2022. Pidemmän aikavälin kehityksen havaitsemiseksi indikaattorien eli kuvaajien vertailuvuodet alkavat paikoin vielä jo useita vuosia aiemmin. Toisaalta useiden indikaattorien osalta tuoreimmat saatavilla olevat tiedot ovat vuodelta 2021. Tätä hyvinvointikertomusta laadittaessa on hyödynnetty Tilastokeskuksen tilastoja, THL:n mittareita ja sähköistä hyvinvointikertomusta, kouluterveyskyselyn tuloksia, Kainuun hyvinvointialueen hyvinvointikertomusta sekä Hyrynsalmen kunnan strategiaa. Lisäksi kertomus sisältää TEA-viisareiden osion, joka kuvaa kunnan panostusta kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. TEA-viisareilla mitataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien strategisten valintojen ja toimintojen vaikutusta kuntajohdon, kulttuurin, liikunnan, perusterveydenhuollon, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen osa-alueilla.

Jatkossa laaja hyvinvointikertomus tehdään kerran valtuustokaudessa, jonka lisäksi vuosittain toteutetaan tiiviimpi hyvinvointikatsaus ja suunnitelman päivitys.

1.3. Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointikertomuksessa esiin tulleiden tekijöiden pohjalta laaditaan hyvinvointisuunnitelma, johon kootaan kunnan hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi määritellään kunkin toimenpiteen vastuutaho sekä mittarit tavoitteiden toteutumisen arviointiin. Hyvinvointisuunnitelma on koostettu tämän asiakirjan osaksi II. Hyvinvointisuunnitelman toteutumista raportoidaan valtuustolle vuosittain.

1.4 Hyvinvointityön strategiset tavoitteet ja haasteet Hyrynsalmen kunnassa

Tuorein valtuuston hyväksymä Hyrynsalmen kuntastrategia on kirjattu talousarvioon vuodelle 2023. Hyrynsalmen visiona 2030 on: Hyrynsalmi välittää aidosti kuntalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja asuinympäristöstä. Alueen vetovoima kumpuaa luotettavuudesta, ketteryydestä ja ennakkoluulottomasta uudistusasenteesta sekä monipuolisesta yhteistyöstä. Missiona on tarjota kuntalaisille hyvät kasvatus-, koulutus- ja hyvinvointipalvelut sekä toimia vetovoimaisena yhteisönä ja kumppanina yrityksille, asumiselle ja vapaa-ajan vieton. Kunnan toimintaa ohjaavina arvoina ovat yhdenvertaisuus ja vastuullisuus, luovuus ja omaleimaisuus sekä sisukkuus ja ”tolokkuus”.

Kunnalle on asetettu strategisia tavoitteita, jotka kaikki liittyvät tavalla tai toisella kuntalaisten hyvinvointiin. Tavoitteena on parantaa

- hyrynsalmelaisten hyvinvointia ja alueen elinvoimaa sekä elinympäristön laatua
- palvelujen laatua, saatavuutta ja tehokkuutta
- yhteisöllisyyttä ja avointa, läpinäkyvää päätöksentekoa sekä viestintää.

Kuntalaisten hyvinvointia ja palveluja on tavoitteena lisätä erityisesti parantamalla lakisääteisten peruspalvelujen laatua ja joustavaa saatavuutta, kehittämällä terveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä ja palveluja kaikissa ikäryhmissä, monipuolistamalla hyvinvointipalvelujen tarjontaa sekä parantamalla kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia, osallisuutta ja aktivoimalla paikallisyhteisöjen omaa kehittymistä. Palvelujen käytännön järjestämisessä käytetään mahdollisimman paljon hyväksi digitalisaation, tietoverkkojen ja tietoliikenteen mahdollisuuksia sekä yhteistyötä eri paikallisten toimijoiden, myös kolmannen sektorin, kanssa. Näille tavoitteille ja keinoille on asetettu talousarviossa myös arviointi-indikaattorit.

Hyrynsalmen kunnan strategisina haasteina voidaan nähdä elinkeinojen julkis palvelupainotteisuus sekä maaseutumaisuus ja laaja ja vaativa infrastruktuuri suhteessa vähevään väestöön. Tiestön ylläpito, hoivapalvelujen järjestämien ja palvelujen saavutettavuus ovat keskeisiä tehtäviä ja haasteita. Vastaavasti vahvuuksina korostuvat tila ja luonto sekä asumis- ja virkistysympäristönä, matkailun perustana että monipuolisena raaka-aineresurssina ja biotalouden mahdollistajana. Matkailu ja esimerkiksi tuulivoiman rakentaminen lisäävät myös paikallista elinvoimaa ja helpottavat kuntalaisten monipuolisten palveluiden ylläpitoa ja kehittämistä. Kunnan elinvoimapalveluilla onkin keskeinen rooli hyvinvoinnin kehittämisessä, vaikka se onkin kenties helpommin nähtävissä ja mieltävässä sivistys- ja teknisten palveluiden työssä.

Toimivat palvelut, vetovoimainen ympäristö ja kiinnostavat työpaikat lisäävät kunnan elinvoimaisuutta. Työpaikkaomavaraisuus on Hyrynsalmella suhteellisen hyvä – joskin

julkispalvelupainotteinen, kuten edellä todettiin. Osaamisen kehittäminen ja osaavan työvoiman saanti ovat nykyhetken ja tulevaisuuden tärkeitä kysymyksiä - erityisesti, kun paikkakunnalla ei ole toisen asteen koulutusta. Koulutusmahdollisuuksien puuttuminen paikkakunnalla näkyy myös muulla tavalla, esimerkiksi nuorten ”väliinputoamisena”, jota tarkastellaan tarkemmin myöhemmin tässä hyvinvointikertomuksessa. Toisaalta nykyiset etä- ja monimuotokoulutusmahdollisuudet lisäävät kouluttautumisen väyliä ja mahdollisuuksia, vaikka koulutusyksikköä ei paikkakunnalla olisikaan.

Väestön vanheneminen ja keskittyminen kasvukeskuksiin on yleismaailmallinen ilmiö, joka näkyy vahvasti Hyrynsalmella. Nuoret ikäluokat ovat aiempia selkeästi pienempiä ja nuoret muuttavat pois paikkakunnalta opintojen perässä - usein palaamatta. Jo yli puolet Hyrynsalmen väestöstä on eläkeläisiä. Väestön vanheneminen ei silti ole vain ongelma vaan myös vahvuus ja mahdollisuus; suuri osa Hyrynsalmen eläkeläisistä on hyväkuntoisia, aktiivisia ja hyvin toimeentulevia. He ovat mukana harrastuksissa, yhteiskunnallisessa toiminnassa, yrittäjinä ja muun muassa tärkeänä ”sijaispoolina” kunnan työtehtävissä.

2. Hyrynsalmen kunta hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuustyön toimintaympäristönä

2.1 Kunnan HYTE-rakenteet

Yleisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen eli hyte-työn osana kunnilla on erillislakiin perustuva velvollisuus tuottaa rakenteet myös ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön. Tällaisena voi toimia ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä/ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä.

Kunta vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Kunnanhallituksen päätöksellä (KH 25.1.2022 § 11) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön toimintaa koordinoi työryhmä, jossa ovat edustettuina kaikki kunnan toimialat, kunnanhallitus, vammais- ja vanhusneuvosto ja Kainuun hyvinvointialueen aikuissosiaalipalvelut sekä mielenterveyspalvelut ja riippuvuushoito. Edustaja on pyydetty myös nuorisovaltuustosta. Hallintopäällikkö toimii oman tehtävänsä ohella hyvinvointikoordinaattorina ja vastaa hyvinvointikertomuksen laadinnasta yhdessä vapaa-aikaohjaajan kanssa. Hyvinvointityön toteutumisesta ovat vastuussa omalta osaltaan kaikki toimialat.

2.2 Osallisuus

Osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä. Osallistamisesta ja osallistumisesta on monenlaisia hyötyjä; kuntalaisten palvelutarpeet osataan hahmottaa paremmin, palvelujen tehokkuus ja laatu paranevat ja päätöksenteko on tehokkaampaa esimerkiksi valitusten vähentyessä. Tunne osallisuudesta lisää kuntalaisten tyytyväisyyttä ja luottamusta kunnan toimintaan, parantaa henkilöstön tyytyväisyyttä ja mahdollistaa erilaiset yhteistyöratkaisut. Osallisuuden vahvistaminen on myös tärkeä keino vähentää huono-osaisuutta.

Keskeinen tekijä osallisuuden toteutumisessa on viestintä. Viestintää kehittämällä ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisäämällä voidaan vahvistaa osallisuuden

kokemusta. Hyrynsalmen kunnan viestintää ja osallistumisen keinoja on pyritty parantamaan, ja ne ovat edelleen kehittämisen kohteina.

Osallistamista voidaan toteuttaa esimerkiksi erilaisen neuvostojen tai työryhmien kautta. Hyrynsalmella toimivat lakisääteiset vaikuttamistoimielimet vanhus- ja vammaisneuvosto sekä nuorisovaltuusto. Työtä osallisuuden keinojen kehittämiseksi on Hyrynsalmella tehty myös oppilashuoltoryhmissä, koulun oppilaskunnassa, vanhempainyhdistyksessä, seurakunnassa ja liikenneturvallisuustyöryhmässä. Lapsiparlamenttia ja säännöllistä asiakasraatitoimintaa ei toistaiseksi ole.

Erilaisilla järjestöillä ja muilla kolmannen sektorin toimijoilla on tärkeä rooli osallisuuden lisääjinä. Kunta voi edistää niiden toimintaa esimerkiksi erilaisin avustuksin ja tarjoamalla kunnan tiloja käyttöön ilmaiseksi.

2.3 Kulttuurihyvinvointi

Kulttuuripalvelut parantavat ihmisen elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tarjoavat tilaisuuden osallistua ja tehdä itse. Ne voivat osaltaan myös vähentää yksinäisyyttä ja edistää yhteisöllisyyttä.

Hyrynsalmen kunnan kulttuuritoiminnasta vastaa sivistyslautakunta. Keskeinen kulttuuripalvelu on kirjastotoiminta. Kirjastossa järjestetään lainauspalveluiden lisäksi esimerkiksi taidenäyttelyitä ja luentoja. Kulttuuritoimintaa toteutetaan myös kansalaisopiston kautta esimerkiksi erilaisten käden taitojen kursseilla. Kansalaisopiston palvelut ostetaan Suomussalmelta Kianta-opistolta.

Lapsille ja nuorille on laadittu erillinen Hyrynsalmen kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelma vuosille 2023–2025. Suunnitelma on kokonaisuus, jossa jokaiselle ikäryhmälle tarjotaan monipuolista taide- ja kulttuurikasvatusta.

2.4 Liikunnan ja ravitsemuksen edistäminen

Kainuun hyvinvointialueella on kaksi liikuntaneuvojaa kuntoutuspalveluiden alaisuudessa sekä muutamia ravitsemusterapeutteja. Liikuntaneuvojat ovat pääasiassa Kajainnissa mutta pitävät joitakin ryhmiä myös muissa kunnissa. Liikuntaneuvonta on maksutonta elintapaohjausta, joka on suunnattu terveytensä kannalta liian vähän tai ei ollenkaan liikkuville henkilöille. Liikuntaneuvonta sopii myös lapsille, nuorille ja perheille. Liikuntaneuvojien työpanoksen jakautuessa koko Kainuun alueelle, työpanosta ei juurikaan riitä ”terveiden” asiakkaiden ohjaamiseen. Ravitsemusterapeutti on ravitsemuksen asiantuntija, joka ohjaa ja tukee ruoan valintaan ja syömiskäyttäytymiseen, auttaa ruokaan ja syömiseen liittyvissä ongelmissa sekä niihin liittyvissä elämäntapamuutoksissa. Ravitsemusterapeutti suunnittelee asiakkailleen ruokavalion ja seuraa sen toteutumista.

Hyrynsalmen kunnassa toimii vapaa-aikaohjaaja, joka mm. ohjaa erilaisia liikuntaryhmiä esimerkiksi koululaisille ja ikäihmisille sekä tarjoaa ohjausta harjoitteluun kunnan kuntosalilla. Varsinaista kunnan itse toteuttamaa yksilöllistä liikunta- tai ravitsemusohjausta ei ole. Hyrynsalmen kunnan vapaa-aika- ja nuorisotoimi tekee yhteistyötä kunnassa toimivien urheiluseurojen, yhdistysten, eläkejärjestöjen ja seurakunnan kanssa järjestämällä mm. hiihtokilpailuja ja yhteisiä aktiviteettipäiviä kaikille kuntalaisille.

Kunnan ylläpitämät liikunta- ja ulkoiluapaikat

Hyrynsalmen kunnan liikuntapaikkojen kunnossapitoa hallinnoi kunnan tekniset palvelut. Kunnan liikuntatilojen käyttö on kuntalaisille maksutonta.

Hyrynsalmella on mahdollista harrastaa erilaisia liikunta- ja ulkoiluaktiviteetteja, joita ovat esim. latu- ja ulkoilureitistöt hiihtäjille, maastopyöräilijöille ja vaeltajille. Lisätietoa löytyy kunnan sivuilta www.hyrynsalmi.fi. Iskun urheilukentällä voi harrastaa mm. yleisurheilua ja erilaisia pallopelejä. Kentän vieressä olevasta metsästä löytyy myös frisbeegolf-rata. Talviaikaan yhtenäiskoulun vieressä on jääkiekkokaukalo ja ulkoilukenttä. Lisäksi kunta tarjoaa sisäliikuntapaikkoja liikunnan harrastamiseen, kuten liikuntahalli Kisalan ja yhtenäiskoulun liikuntasalin sekä kuntosalin. Kunta rakentaa parasta aikaa yhtenäiskoulun ja päiväkodin välittömään läheisyyteen lähiliikuntapaikkaa, joka palvelee jatkossa kaikkia kuntalaisia monipuolisena liikuntapaikkana.

Kunnan omien palvelujen lisäksi liikuntamahdollisuuksia tarjoavat myös erilaiset yritykset, kuten Ukkohallan matkailukeskus, joka tarjoaa Hyrynsalmen kuntalaisille vuosittain normaalihintoja edullisemmat kausikortit lasketteluun.

Hyrynsalmen kunnan liikunta- ja hyvinvointitoimintaa vuonna 2021

Keväällä 2021

- Kianta-opistolla oli tarjolla kuusi kaikille avointa liikunta- ja hyvinvointiryhmää (lavis, vire-lavis, kuntojumppa, meditaatio-rentoutus, jooga ja kehonhuolto), sekä yksi seniorijumppa. Koska kyseessä oli korona-aika, niin jummat olivat hetkellisesti tauolla ja osan aikaa ne toteutettiin etänä, jolloin asiakkaat saivat katsoa ne tallenteelta. Loppukevään ryhmät saatiin järjestää normaalisti.
- Kunnan liikuntatoimi järjesti Harrastamisen Suomen malli –pilottihankkeen alla lasten ja nuorten liikuntakerhoja, jotka järjestettiin koronan vuoksi ulkona. Yhteensä Harrastamisen Suomen malli –pilottihankkeen lasten kerhotoiminnassa oli mukana noin 50 lasta. Tapahtumia yritettiin järjestää yhteistyössä yhdistysten kanssa, mutta ne jouduttiin perumaan koronatilanteen vuoksi.
- Kisa-siskot tarjosivat HIIT-treeniä. Hyrynsalmen Isku tarjosi naisten ja miesten lentopalloa, miesten jääkiekkoa ja lasten hiihtokoulua. Myös näissä oli koronarajoitusten mukaiset tauot.
- Kesäaikaan 1.5.-30.9.2021 Hyrynsalmi osallistui pyöräilyn-, sekä kävelyn kilometrikisaan.

Syksyllä 2021

- Kianta-opistolla oli tarjolla kuntojumppa-, jooga-, lavis-, sandbell-, meditaatio ja rentoutus-, sekä seniorikuntojumppa -ryhmät.
- Kunnan liikuntatoimi järjesti OmaisOiva -ryhmän kuntosalia, sekä kävi aikuissosiiaalipalveluiden ryhmätoiminnassa 1krt/kk ohjaamassa kevyttä liikuntaa.
- Harrastamisen Suomen mallin kerhotoiminnassa oli mukana 90 lasta ja nuorta. Kerhotoiminnasta liikuntaryhmiä olivat tanssi, kuntosali ja sporttikerhot.
- Hyrynsalmen Isku tarjosi naisten ja miesten lentopalloa, miesten jääkiekkoa ja lasten hiihtokoulua koronarajoitusten mukaisesti.

Hyrynsalmen kunnan liikuntatoimintaa vuonna 2022

- Kianta-opisto tarjosi syksyllä 2022 kuntojumppaa, seniorikuntojumppaa, sekä meditaatio-rentoutusta.
- Kisa-siskot Ry tarjosi syksyllä 2022 kuntojumppaa, joogaa ja sykejumppaa.
- Liikuntatoimi tarjosi ohjattua kuntosaliryhmää keväällä ja syksyllä, myös Omaisoiva-kuntosaliryhmä toimi syksyllä -22.
- Liikuntatoimi on järjestänyt ohjattua toimintaa Arkkolan Voimavararyhmälle noin kerran kuukaudessa.
- Hyrynsalmen kunta osallistui valtakunnalliseen kävely- ja kilometrikisaan 1.5.-30.9.2022.
- Liikuntatoimi järjesti lokakuussa Vanhustenviikolla erilaisia aktiviteetteja ikäihmisille.
- Kainuun liikunta järjesti perinteisen ikäihmisten liikuntapäivän Kunnan Kevätpäivä Kajaanissa 5.5.2022. Kunnan Kevätpäivä järjestettiin myös toukokuussa 2023, Vuokatissa. Molempiin tapahtumiin oli mahdollisuus osallistua yhteiskuljetuksella.
- Hyrynsalmi oli mukana Kainuun Liikunnan järjestämässä Kainuun korpikansa seikkailee -kuntotestikiertueessa.
- Seurakunta järjestää iltapäiväkerhoja 0-7lk lapsille ja nuorille lukukauden aikana. Kesällä seurakunta järjestää päiväkerhoja alaluokkalaisille, päiväleirejä 0-2lk lapsille sekä yhden yön leirejä 3-8lk lapsille.

Poimintoja kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta vuonna 2022

- Lasten ja nuorten liikuntakerhoihin osallistui 110 lasta kevät- ja syyskaudella.
- Aikuisten Kianta-opiston liikuntaryhmiin (kuntojumppa, kehonhuolto, seniorikuntojumppa, meditaatio-rentoutus) osallistui 50 henkilöä kevätkaudella. Koronarojoitteiden vuoksi keväällä toiminta oli rajoitettua.
- Ohjatussa kuntosaliryhmässä oli kävijöitä 4-10 henkilöä.
- Vuoden 2022 aikana uusia kuntosalin avainpanteja myytiin 97 kappaletta ja 15 henkilöä on hakenut yli 70-vuotiaiden maksuttoman kuntosalioikeuden.

2.5 Turvallisuuden edistäminen

Hyrynsalmella ei ole laadittu paikallista turvallisuussuunnitelmaa tai perustettu paikallista monitoimijaista turvallisuustyöryhmää, joka veisi eteenpäin hyvinvoinnin edistämisen turvallisuusteemoja. Turvallisuus on osa hyte-ryhmän toimintaa, joten turvallisuusasiantuntija kutsutaan tarvittaessa ryhmän kokoonpanoon. Kainuun Pelastuslaitos huolehtii pelastustoiminnasta ja onnettomuuksien ehkäisystä koko Kainuun alueella. Kainuun evakointisuunnitelma päivitettiin 2021 yhteistyössä kuntien, Kainuun Soten ja Kainuun pelastuslaitoksen kanssa. Kunnan valmiussuunnitelma on päivitetty loppuvuodesta 2023 (sis. strateginen valmiussuunnitelma ja operatiivinen valmiussuunnitelma).

Kainuun kuntien ateriapalvelujen tuottajat ovat yhteistyössä Kainuun pelastuslaitoksen kanssa laatineet 2021 Ruokapalvelujen valmiussuunnitelman.

Kainuun kunnat osallistuivat Kainuun Nuotan hallinnoimaan hankkeeseen Turvallisuutta Kainuun maaseudulle. Hankkeen tavoitteena oli muodostaa Kainuun maakunnan alueelle maaseudun alueellisia vapaaehtoisia pelastusryhmiä, jotka omalla toiminnallaan edistävät maaseudun yleistä turvallisuutta. Ryhmät toimivat tarvittaessa pelastustoimen

tai jonkun muun toimivaltaisen viranomaisen tai kunnan tukena poikkeavissa tilanteissa. Moisiovaaran kyläyhdistys on laatinut hankkeen mukana oman paikallisen turvallisuus-suunnitelmansa.

Kunnassa toimii aktiivinen liikenneturvallisuustyöryhmä, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Paikallisen ryhmän lisäksi vuosittain kokoontuu Kainuu-Koillismaa liikenneturvallisuustyöryhmä.

3. Kunnan hyvinvointityön yhdyspinnat ja yhteistyöverkostot

3.1. Hyvinvointialueen yhdyspinnat

Hyvinvointityö on verkostotyötä. Keskeinen yhteistyötaho on Kainuun hyvinvointialue. Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin ja kunnalla puolestaan ensisijainen vastuu kunnan lakisääteisiin tehtäviin liittyvistä tehtävistä. Hyvinvointialueen on toimittava yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan. Kunnilla puolestaan on velvoite yhteistyöhön hyvinvointialueen kanssa ja hyvinvointialueen tukemiseen paikallisella asiantuntemuksellaan. Hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma laaditaan yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Lisäksi hyvinvointialueen on neuvoteltava vuosittain alueensa kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Hyvinvointialueiden ja kuntien on lisäksi edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia. Kunnan on toimitettava laatimansa hyvinvointikertomus hyvinvointialueelle sekä julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Liikunnan edistämisen yhdyspintatyö

Kunnan tulee toiminnassaan totuttaa liikuntalakia ja luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle. Hyvinvointialueen tehtävistä säädetään mm. sosiaali- ja terveystalouden koskevassa erityislainsäädännössä. Liikunnan edistämisen työ voidaan jakaa edistävään, ennalta ehkäisevään ja korjaavaan toimintaan. Yhdyspintatyö on erityisen tärkeää ennalta ehkäisevän toiminnan osalta. Kunnan ja hyvinvointialueen toimijoiden yhteistyöllä voidaan tavoittaa erilaisiin riskiryhmiin kuuluvat ja kohdentaa heille ennaltaehkäiseviä palveluja ja toimintaa. Tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään ja edistävään suuntaan. Hyvinvointialueen ja kuntien välinen liikunnan edistämisen yhdyspintatyö nähdään tällä hetkellä vielä vähäiseksi tai satunnaiseksi ja kehitystä vaativaksi. Kehittäminen erityisesti ennaltaehkäisevän työn osalta vaatii molempien osapuolten aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Sopivia ja jo käytössä olevia tai olleita malleja tähän työhön ovat alle kouluikäisten varhaisen tuen tiimi, kouluikäisten ja toisen asteen nuorten oppilashuoltoryhmät, ikäihmisten Voimaa vanhuuteen -verkosto sekä soveltavan liikunnan palvelupolun luominen.

3.2 Koulutustahojen ja kolmannen sektorin yhteistyö

Hyvinvointialueen lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä muiden yhteistyötä tekevien julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhdistysten kanssa.

Kunnan yhteistyötahoja hyvinvointityössä ovat muun muassa seurakunta, eläkeläisjärjestöt, järjestöt ja yhdistykset kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Punainen Risti, Kainuun sydänyhdistys ja Muistiyhdistys sekä kyläyhdistykset. Lisäksi hyvinvointityötä tehdään yhteisten hankkeiden kautta, joita hallinnoi hyvinvointialueen lisäksi muun muassa Kainuun ammattikorkeakoulu KAMK.

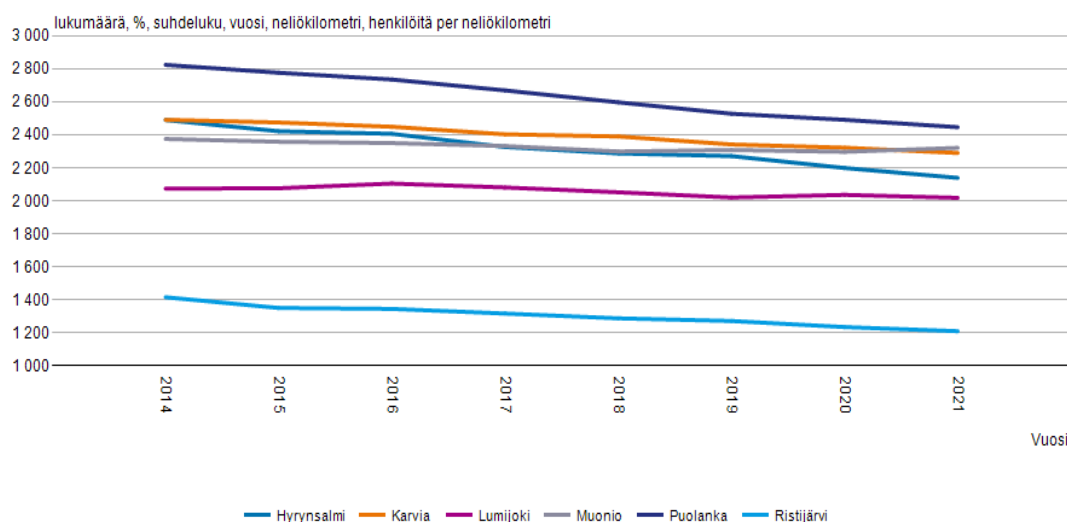
4 Hyvinvoinnin yleiset indikaattorit

Tiedot hyvinvointikertomukseen on kerätty Sotkanetin tietokannasta, josta löytyy viimeisin tieto eri kunnista ja -alueista. Useissa tunnusluvuissa Hyrynsalmea on verrattu Kainuun kunnista Ristijärveen ja Puolankaan ja muilta alueilta Kainuun ulkopuolelta Karviaan, Lumijokeen ja Muonioon. Nämä vertailukunnat on valittu asukasluvultaan lähes samankokoisista kunnista, joissa on samantyyppisiä olosuhteita ja esimerkiksi matkailu tärkeänä elinkeinona.

4.1 Väestörakenne ja huoltosuhde

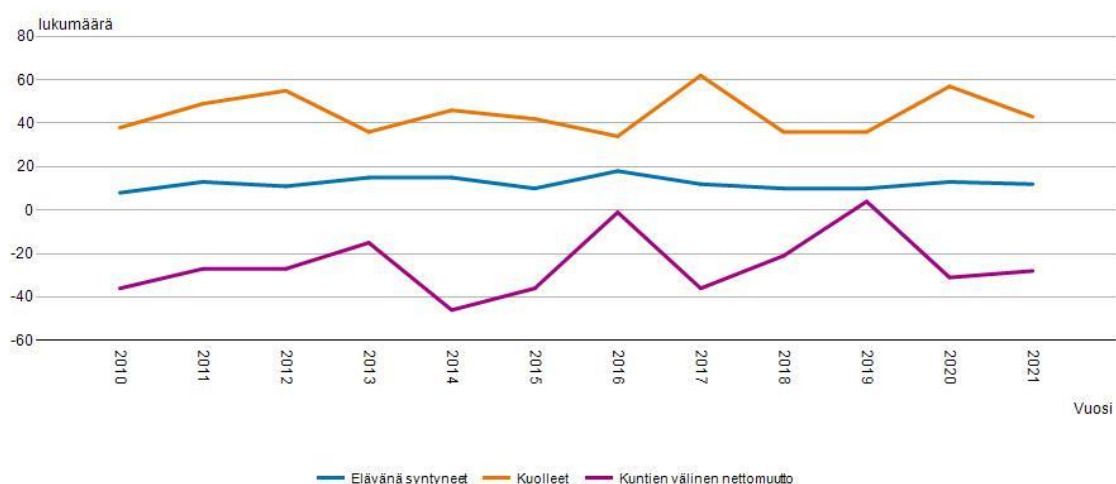
Hyrynsalmen väkiluku on pienentynyt 1960-luvulta lähtien jatkuvasti, kuten monessa muussakin pienessä kunnassa (ks. kuva 1). Kuntien välinen nettomuutto on pääosin negatiivinen, mutta ratkaisevampaa on se, että kuolleita on jatkuvasti enemmän kuin syntyneitä (ks. kuva 2).

Tunnuslukuja väestöstä muuttujina Alue ja Vuosi. Väestö 31.12..

Kuva 1: Väestön kehitys 2014–2021 (lähde: Tilastokeskus).

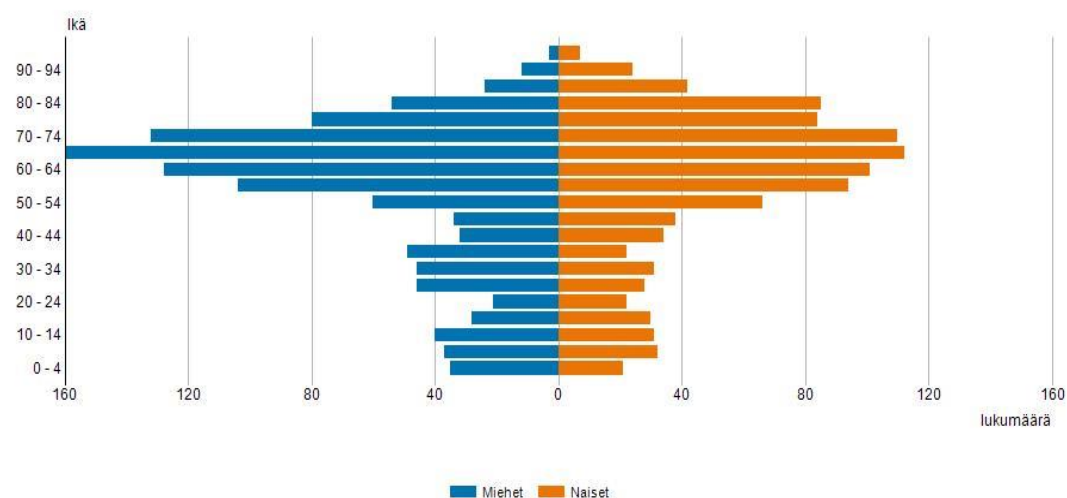
Väestömuutokset muuttujina Tiedot ja Vuosi. Hyrynsalmi.

Kuva 2: Hyrynsalmen väestömuutokset 2010–2021 (lähde: Tilastokeskus).

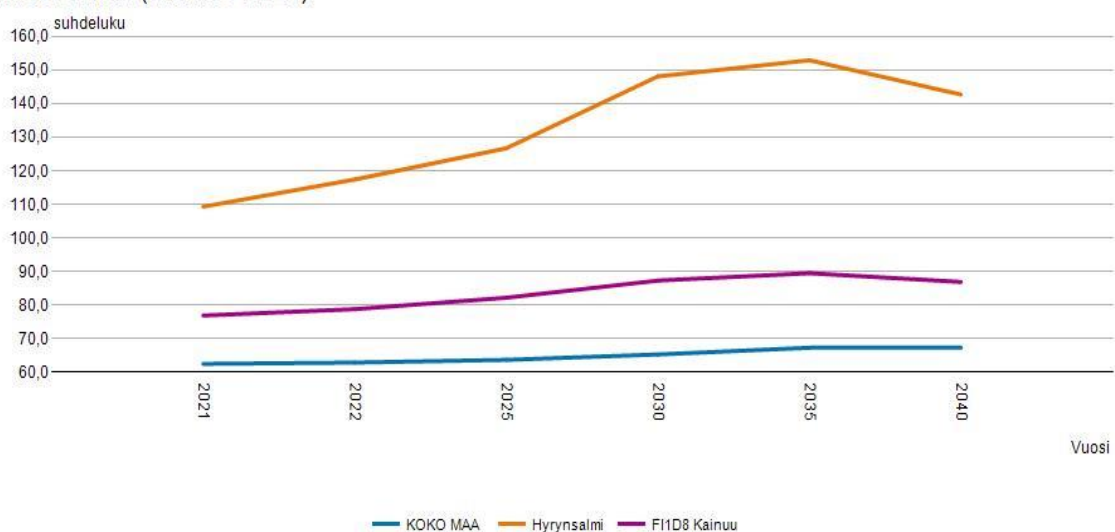
Väestö ikääntyy ja jo puolet Hyrynsalmen kunnan väestöstä on eläkeikäisiä (ks. kuva 3). Väestön ikärakenteen painottuessa vanhempiin ikäluokkiin muuttuu myös huoltosuhte (kuva 4). Väestöllinen huoltosuhte ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiasta työkäistä kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. Hyrynsalmella huoltosuhte on hyvin korkea verrattuna valtakunnallisesti ja alueellisesti. Väestön ikärakenne vaikuttaa palveluiden tarpeeseen sekä siihen, miten palvelut järjestetään. Vaikka palveluja digitalisoidaan, on tärkeää huomioida muunkinlaiset asiointi- ja osallistumismahdollisuudet.

Väestö 31.12. muuttujina Ikä ja Sukupuoli. Hyrynsalmi, Väestö 31.12., 2021.

Kuva 3: Hyrynsalmen väestön ikä- ja sukupuolirakenne 31.12.2021 (lähde: Tilastokeskus).

Väestöennuste 2021: Väestöllinen huoltosuhde muuttujina Alue ja Vuosi. Väestöllinen huoltosuhde (ennuste 2021).

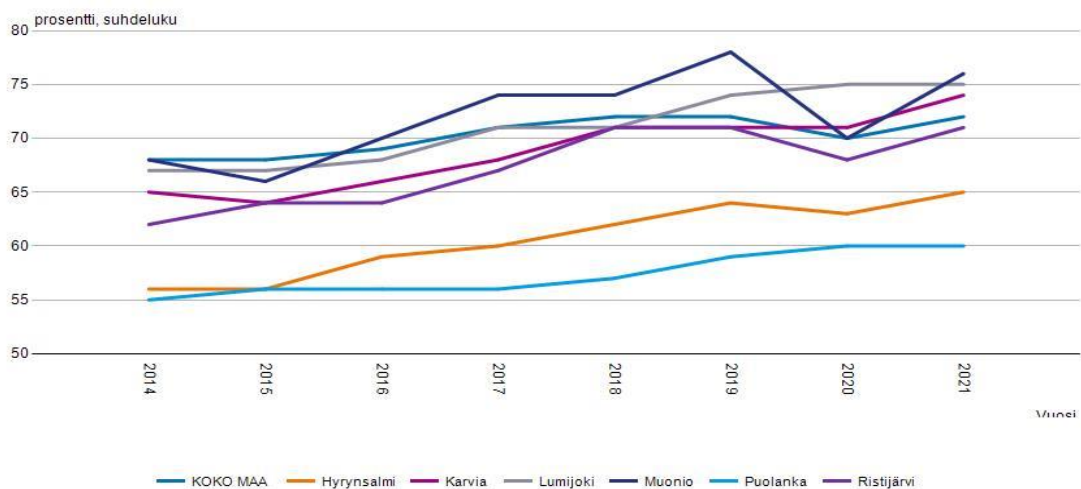
Kuva 4: Väestöllinen huoltosuhde-ennuste 2021–2040 (lähde: Tilastokeskus).

4.2 Työllisyys

Työttömyysaste, eli työttömien osuus työvoimasta, oli elokuun 2023 lopun tilanteessa Hyrynsalmella 10,2 % ja koko Kainuussa 7,9 %.

Työllisyysaste puolestaan ilmaisee työllisten osuuden prosentteina väestöstä vuoden lopussa. Työllisiksi luetaan 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka laskentaviikolla 25.–31.12. tekevät yhtenäkin päivänä ansiotyötä tai olivat tilapäisesti työstä poissa. Työllisyysaste on Hyrynsalmella tarkasteluajana noussut lähes koko ajan. Siitä huolimatta se on verrokikuntiin ja koko maan tilanteeseen nähden heikompi, ks. kuva 5.

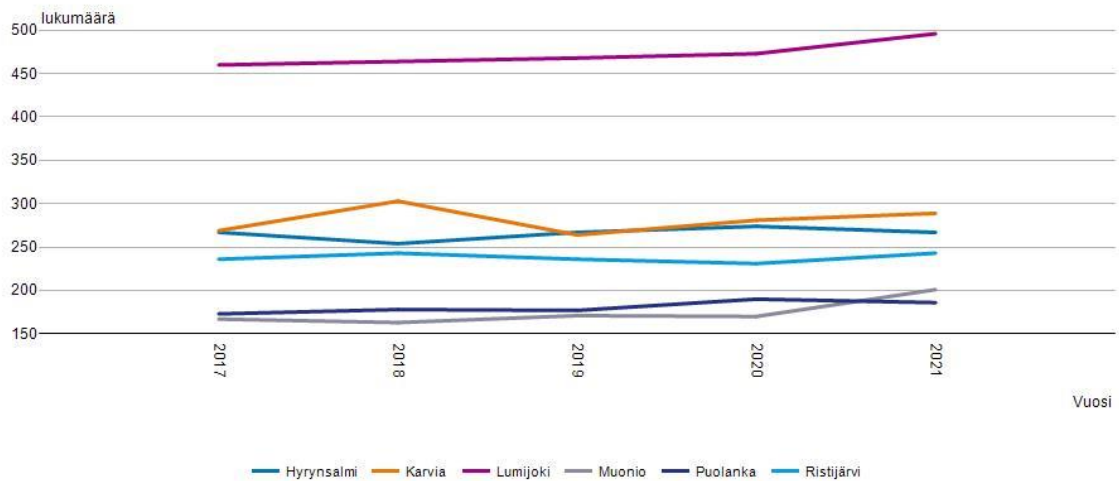
Väestö muuttujina Alue ja Vuosi. Työllisyysaste, 18-64-vuotiaat, %.

Kuva 5: Työlliset, % väestöstä 2014–2021 (lähde:Tilastokeskus).

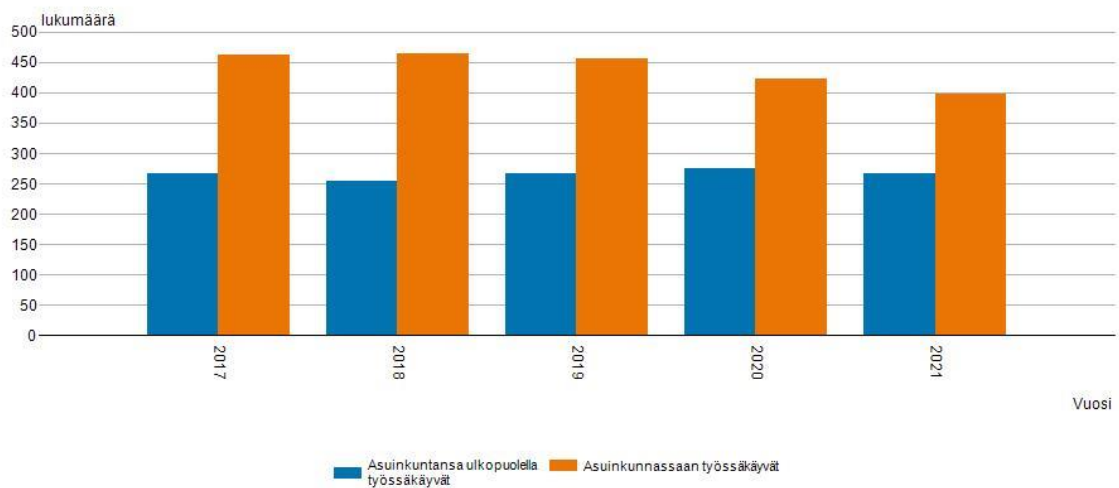
Seuraavassa on kuvattu ns. pendelöintiä, eli asuinkunnassa ja asuinkunnan ulkopuolella työssä käyvien määrien kehitystä. Ensimmäisessä kuvassa 6 on kuvattu Hyrynsalmen ja verrokkikuntien kehitystä työssäkäynnissä toisella paikkakunnalla ja toisessa kuviossa 7 Hyrynsalmen osalta.

Työlliset muuttujina Alue ja Vuosi. Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvät, Työlliset.

Kuva 6: Asuinkuntansa ulkopuolella työssäkäyvät 2017–2021 (lähde: Tilastokeskus).

Työlliset muuttujina Pendelöinti ja Vuosi. Hyrynsalmi, Työlliset.

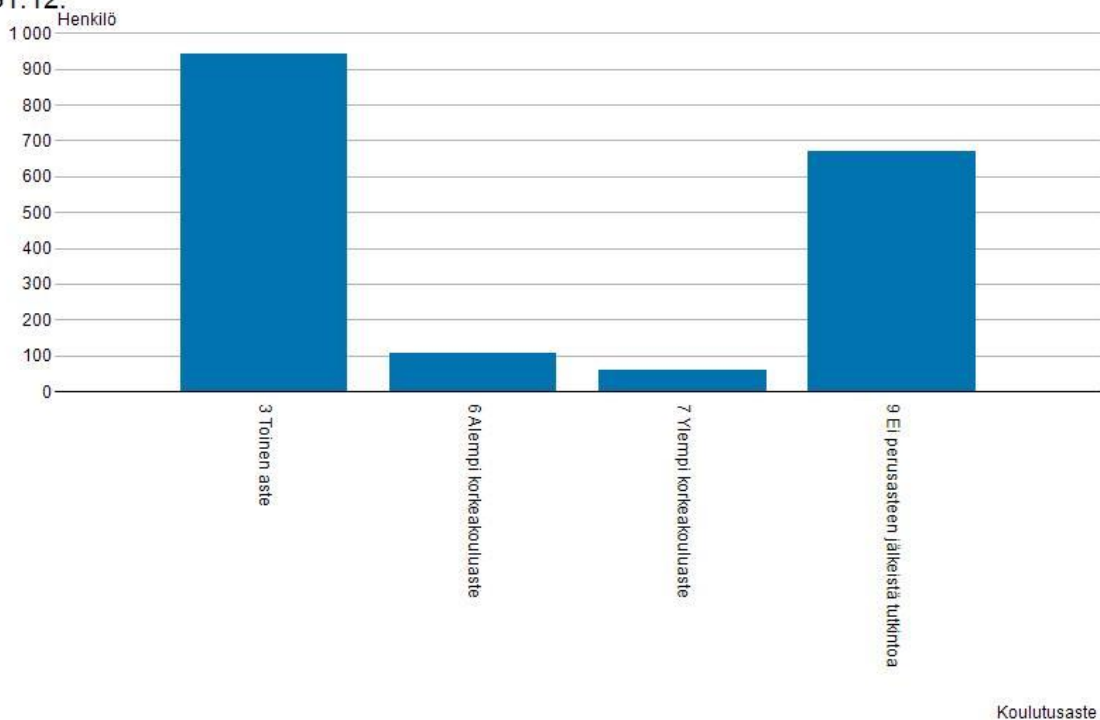

Kuva 7: Asuinkunnassa ja asuinkunnan ulkopuolella työssä käyvät työlliset Hyrynsalmella 2017–2021 (lähde: Tilastokeskus).

4.3. Koulutus- ja tulotasot

Kuva 8 kuvaa hyrynsalmelaisten koulutusastetta. Peruskoulun jälkeen suoritettujen opintojen määrä nousee tasaisesti kaikkialla. Hyrynsalmella niiden henkilöiden osuus, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, on melko suuri. Tämä liittyy pitkälti kunnan väestön keskimääräiseen iäkkyteen; aiemmin oli tyypillisempää, että opiskeltiin vain perusasteen opinnot. Ryhmässä voi silti olla myös nuorempia henkilöitä. Nykyään kaikille nuorille järjestyy jatko-opiskelupaikka, mutta tutkinnon suorittaminen voi jäädä kesken. Tätä asiaa tarkastellaan lasten ja nuorten osiossa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus kuntalaisista on pieni.

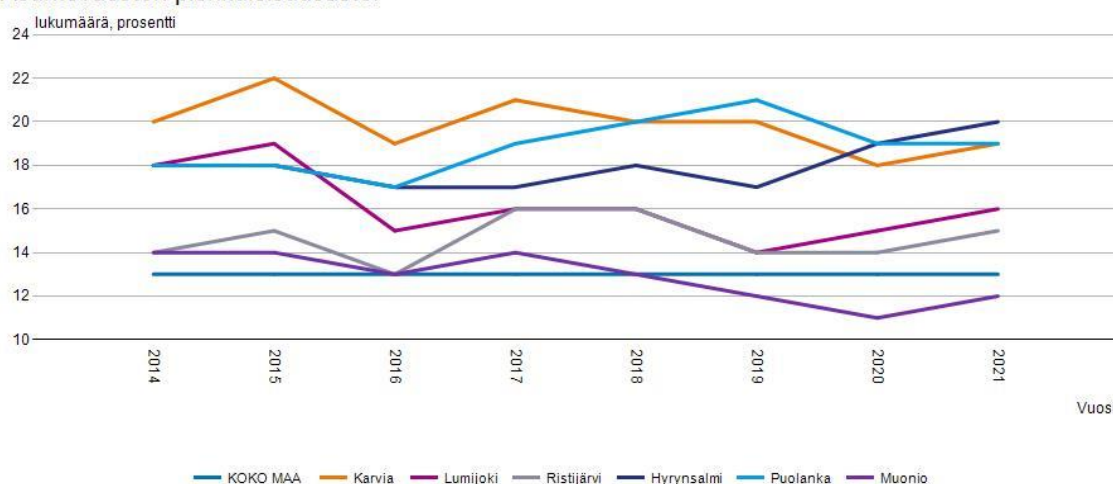
15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan muuttujina Koulutusaste. 2021, Hyrynsalmi, Yhteensä, 15 vuotta täyttänyt väestö 31.12.

Kuva 8: Hyrynsalmen koulutusaste 2021 (lähde: Tilastokeskus).

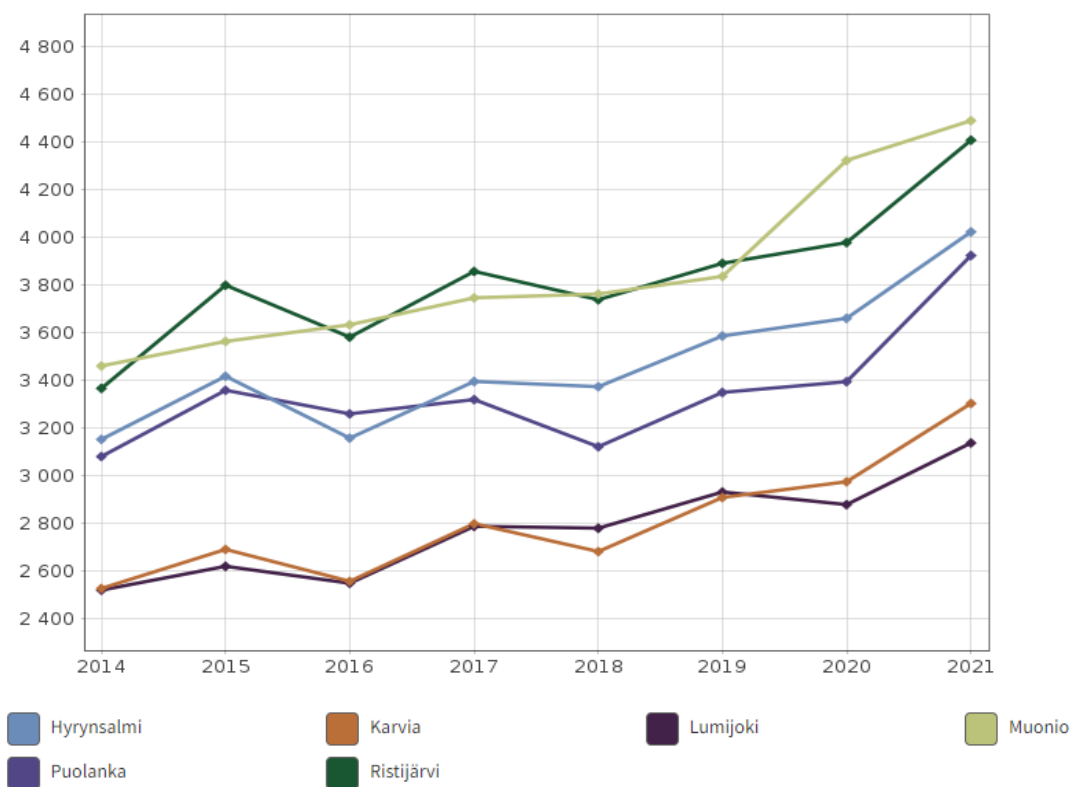
Kunnan yleinen pienituloisuusaste -indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna. Tilasto/arvo kuvaa, kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Hyrynsalmen pienituloisuusaste on tarkastelujaksolla hieman kohonnut, ollen nyt noin 20 % asuntoväestöstä.

Asuntoväestön pienituloisuus ja pitkittynyt pienituloisuus muuttujina Kunta ja Vuosi.
Asuntoväestön pienituloisuusaste.

Kuva 9: Pienituloisuusaste 2014–2021 (lähde: Tilastokeskus).

Kunnan verotulojen indikaattori ilmaisee kunnan verotulot asukasta kohti euroina. Kunnan tulovero kirjataan tilinpäätöksessä verohallinnon tilitysten suoritusajankohdan mukaan ao. tilikauden verotuloksi.

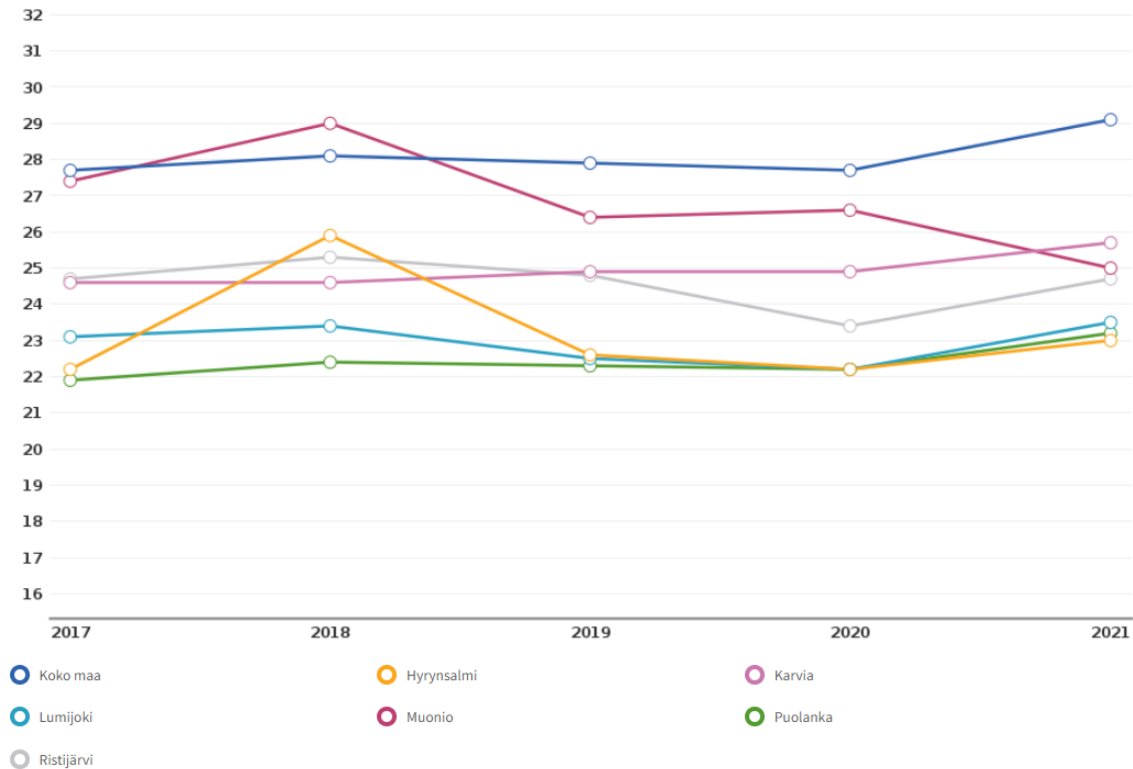

Kuva 10: Kunnan verotulot 2014–2021, euroa/asukas (lähde: Sotkanet, THL).

Gini-kerroin on yleisin tuloeroja kuvaava tunnusluku. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi. Hyrynsalmen kerroin 0,23 on vertailukuntien matalin.

Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

info ind. 3126 Sukupuoli: Yhteensä

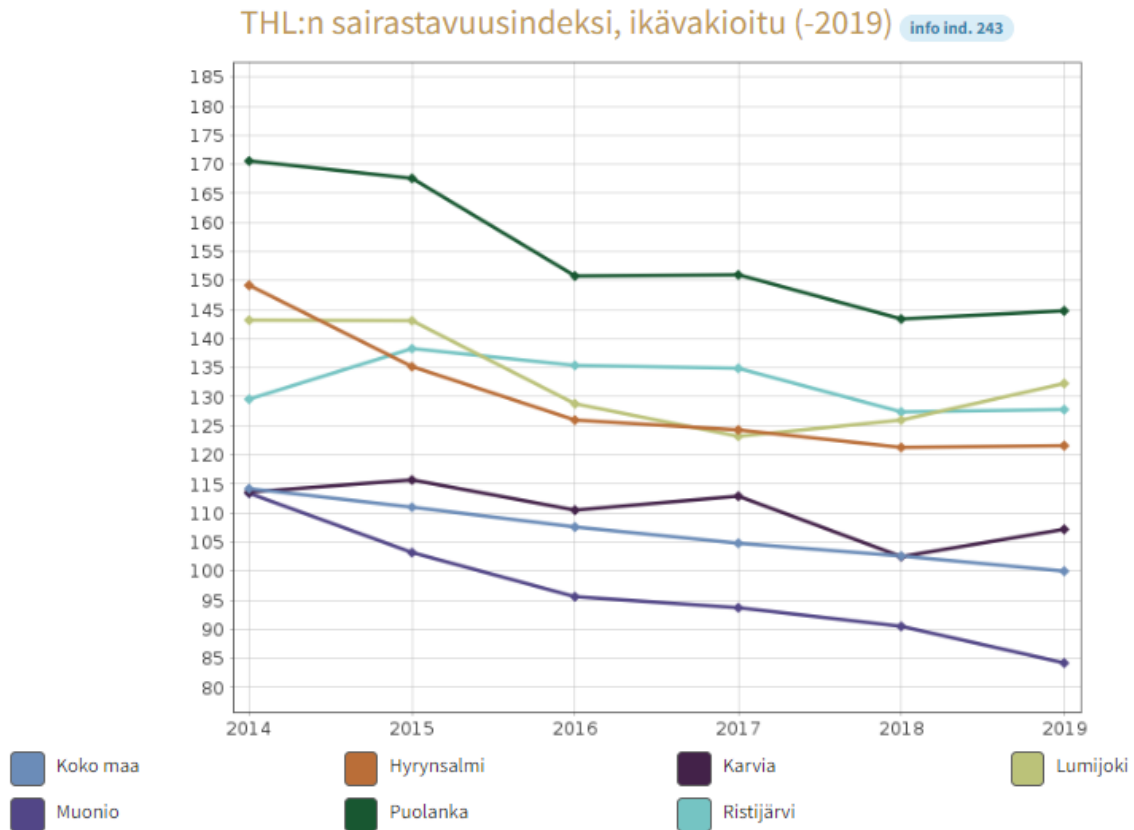
Kuva 11: Gin-kerroin kunnissa 2017–2021 (lähde: Sotkanet, THL).

Koko Kainuussa sosioekonomiset terveyserot ovat pääasiassa jyrkemmät kuin Suomessa keskimäärin. Vähemmän koulutettujen kainuulaisten joukossa huono terveys ja terveyttä vaarantavat elintavat olivat yleisempiä ja kuolleisuus suurempaa kuin korkeasti koulutettujen. (Alitalo et al. 2023.)

4.4 Sairastavuus

Väestön hyvinvointia ja terveyttä voidaan tarkastella THL:n sairastavuusindeksin kautta. Vuoteen 2019 saakka päivitetystä indeksistä on otettu huomioon seitsemän eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa. Indeksissä sisältyvät sairausryhmät ovat syövät, sepelvaltimotauti, aivoverisuonitaudit, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, mielenterveyden häiriöt, tapaturmat sekä dementia. Sairausryhmittäiset indeksit kuvaavat sairauksien yleisyyttä tarkasteltavassa ikäryhmässä suhteessa koko maan samanikäisen väestön sairastavuuteen (koko maa = 100). Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastavuus alueella on. Koko maassa sairastavuusindeksi on 100 uusimpana tilastovuonna.

Suurimmat sairausryhmittäiset alue-erot havaitaan tuki- ja liikuntaelinsairauksissa, vakavissa mielenterveyden häiriöissä, sepelvaltimotaudissa sekä tapaturmissa. Kainuussa tuki- ja liikuntaelinsairausindeksin arvo on 144, joka on Suomen korkeimpia. Esimerkiksi Helsingissä se on 50 ja Länsi-Uudellamaalla 57.

Kuva 12: THL:n sairastavuusindeksi 2014–2019 (lähde: Sotkanet, THL).

Liikkumattomuus ja paikallaanolo aiheuttavat monenlaisia terveyshaittoja sekä merkittäviä kustannuksia. Suoria kustannuksia ovat esimerkiksi terveyspalveluiden käytön kustannukset ja lääkkeet, epäsuoria työikäisen väestön työn tuottavuuden heikkenemisen kustannukset sairauspoissaolojen, työkyvyttömyyseläkkeiden ja ennen aikaisten kuolemien kautta.

Nykytilanteessa tilastotiedon mukaan hyrynsalmelaisista 76 % liikkuu liian vähän ja 83 % on liikaa paikallaan.

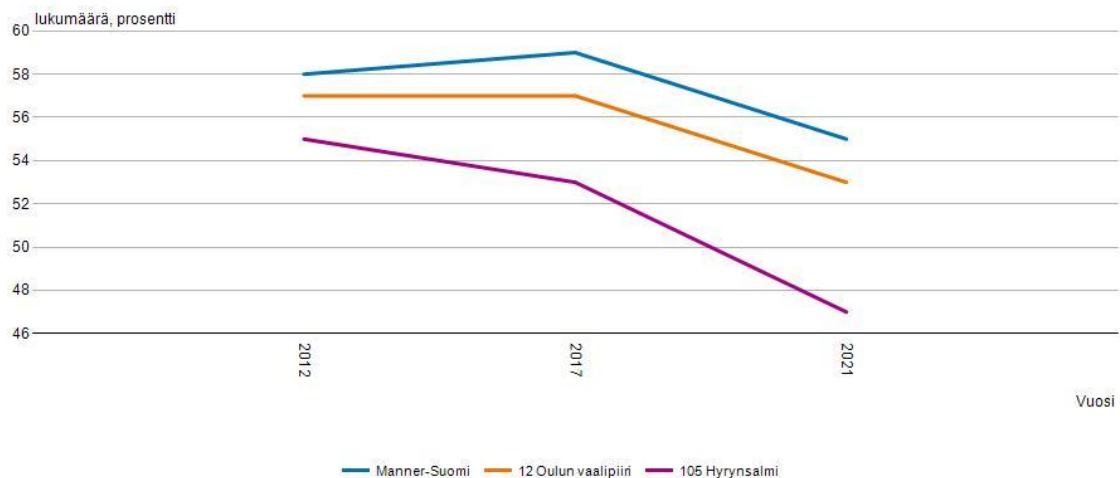
4.5 Äänestysaktiivisuus

Indikaattori kuvaa äänestysprosenttia kuntavaaleissa. Äänestysprosentti kertoo äänestäneiden osuuden äänioikeutetuista. Poliittinen osallistuminen ja tunne siitä, että voi vaikuttaa itseä koskeviin yhteiskunnallisiin asioihin, on tärkeä hyvinvoinnin osa-alue, osa poliittisten resurssien kokonaisuutta. Edustuksellisen demokratian peruslähtökohta on, että kaikki osallistuvat päätöksentekoon, sillä osallistuminen ruokkii myös vastuun

tunnetta yhteiskunnasta. Jos äänestysprosentti olisi 100, niin kansan eri kerrostumat tulisivat katetuksi kunnanvaltuustossa.

Äänestysaktiivisuudessa on vaihtelua kuntien välillä. Pieni äänestysprosentti voi heijastaa sitä, että kiinnostus politiikkaan, usko omaan vaikutusmahdollisuuksiin, poliittisten tapahtumien seuraaminen ja tiedot poliittisista asioista kunnassa ovat vähäisiä, yleisemmin siis passivoituminen. Taustalla voi myös olla aktiivinen protestointi, etenkin mikäli noudatettu politiikka ei miellytä tai kun sopivia ehdokkaita ei ole tarjolla. Huono äänestysaktiivisuus voi liittyä myös väestörakenteeseen, sillä äänestäminen on yleisintä vanhempien ikäryhmien ja korkeasti koulutettujen parissa. Hyrynsalmen kunnan äänestysaktiivisuus on ollut valtakuntaa heikompi jo aiemmin. Vaikka laskua äänestysaktiivisuudessa on tapahtunut koko maassa, Hyrynsalmella lasku on ollut koko maata suurempaa.

Kuntavaalit, äänestystiedot muuttujina Alue ja Vuosi. Äänestysprosentti.

Kuva 13: Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa 2012–2021 (lähde: Tilastokeskus).

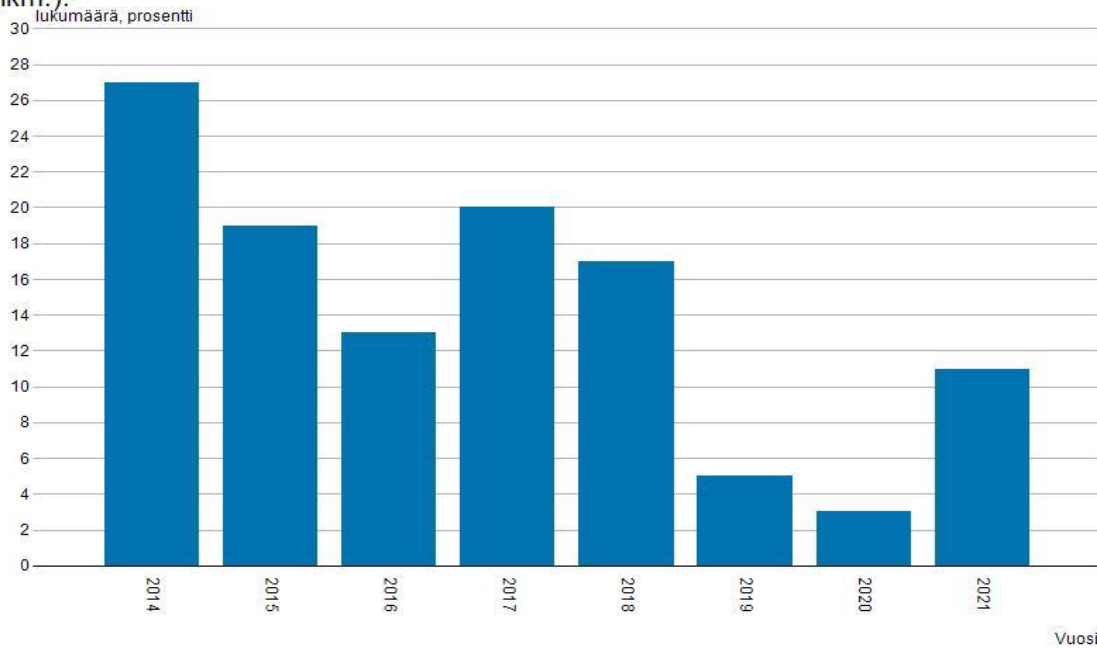
Äänestysaktiivisuus voidaan nähdä yhtenä mittarina muuten vaikeasti mitattavissa olevan osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokonaisuudessa. Alitalo et al. (2023, 30) mukaan juuri tämä alue on Kainuussa keskeisin elinolojen teeman haaste.

4.6 Turvallisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden tarkasteluun kuuluu myös turvallisuus, jonka indikaattorina käytetään tässä Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä -indikaattoria, joka ilmaisee näiden rikosten määrän tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Kyseessä ovat sellaiset väkivalta-rikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.

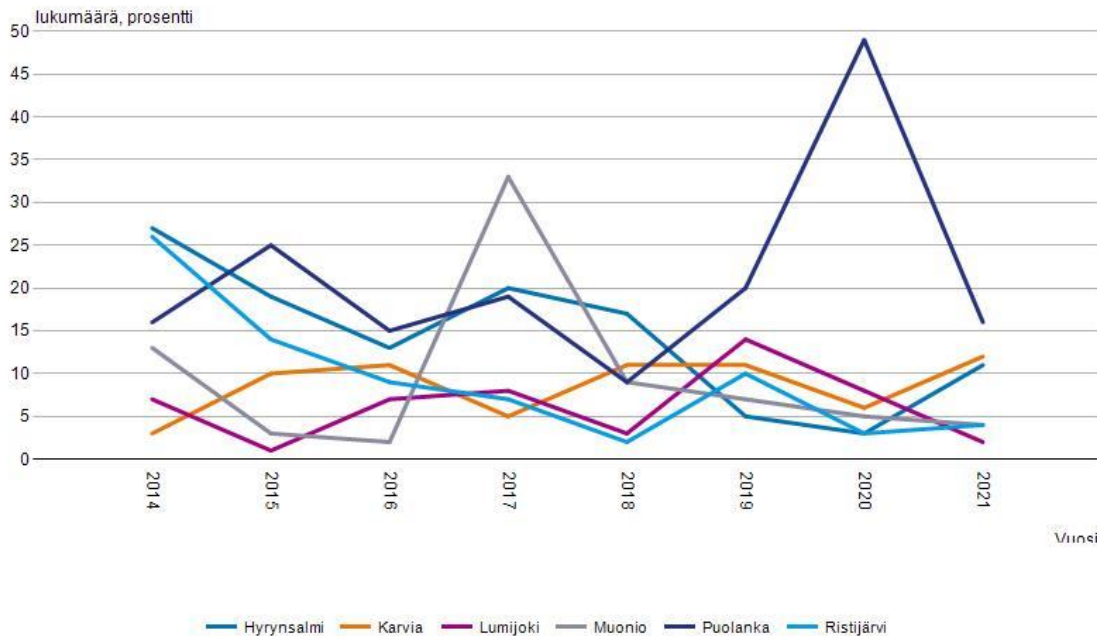
Nämä rikokset ovat Hyrynsalmella tarkastelujaksolla vähentyneet (kuva 14) ja määrä on nykyisin verrattain pieni (vrt. kuva 15).

Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen muuttujina Vuosi. Hyrynsalmi, 12 Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

Kuva 14: Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset Hyrynsalmella 2014–2021 (lähde: Tilastokeskus).

Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen muuttujina Kunta ja Vuosi. 12 Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

Kuva 15: Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset eri paikkakunnilla 2014–2021 (lähde: Tilastokeskus).

5. Hyvinvoinnin indikaattoritietoja ikäryhmittäin

5.1 Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikutetaan paljolti varhaiskasvatuksen ja koulun kautta. Neuvolan kautta tavoitetaan myös ne perheet, jotka eivät ole varhaiskasvatuksen piirissä.

Varhaiskasvatuksessa laaditaan varhaiskasvatussuunnitelmat ja käytössä on kolmiporaisen tuen malli, jossa lapsi voi saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea oman tarpeensa mukaisesti. Varhaiskasvatuksen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tukena käytetään erilaisia malleja ja hankkeita, joista esimerkkeinä lukeva varhaiskasvatus -pilotti ja Liikkuva -mallin mukainen liikkuva varhaiskasvatustoiminta. Hyrynsalmen lasten käytössä on uusi, vuonna 2022 valmistunut päiväkotitoiminta.

Hyrynsalmella varhaiskasvatukseen osallistuu noin puolet 1–6-vuotiaista kuntalaisista. Vuosien 2021 ja 2022 tietoja ei ole saatavilla.

Varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 1–6-vuotiaat, kunnan kustantamat palvelut
% vastaavan ikäisestä väestöstä

vuosi	2017	2018	2019	2020
% vastaavan ikäisestä väestöstä	46,8	50	62,8	49,3

Taulukko 1: Varhaiskasvatukseen osallistuminen Hyrynsalmen kunnassa (lähde Sotkanet, THL).

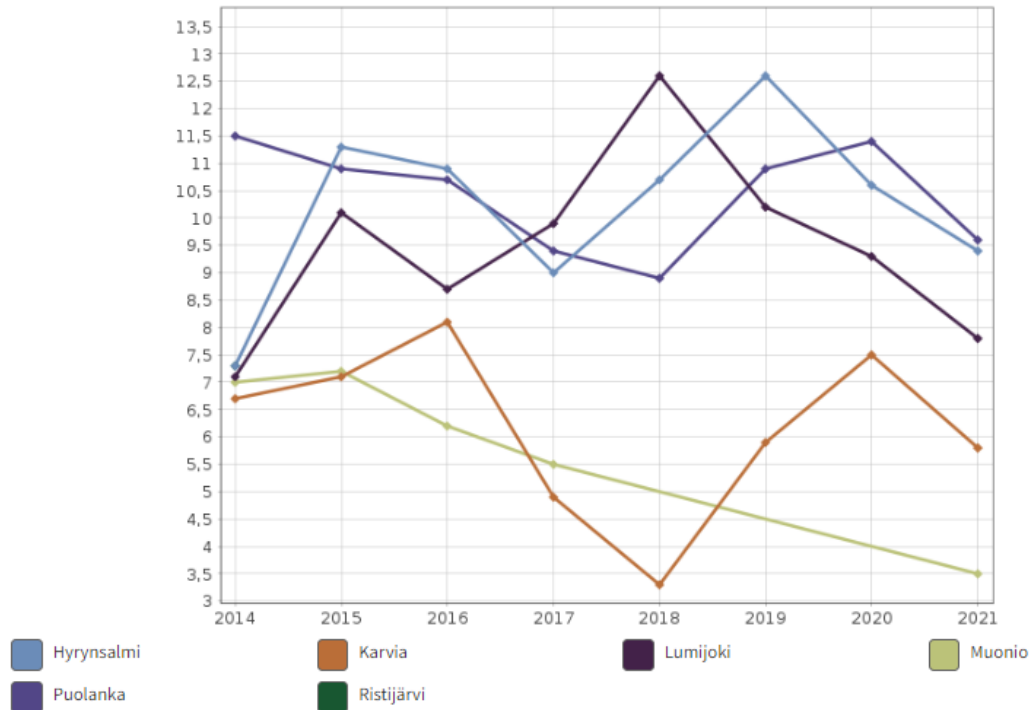
Hyrynsalmen yhtenäiskoulu on ollut mukana KiVa -toiminnassa (**K**iusaaminen **v**astainen). Kiusaamisen vastainen toiminta koulussa on valtakunnallinen ohjelma, johon kuuluu ennaltaehkäisevänä työnä luokilla 1, 4 ja 6 opetuspaketit, joilla käsitellään kiusaamisasiaa monesta eri näkökulmasta. Tavoitteena on mm., että oppilas pysähtyy miettimään, mitä kiusaaminen on, miltä se tuntuu, mitä voi tehdä, jos näkee jotakuta kiusattavan. Kun koulussa esiintyy kiusaamista, koulun opettajista koostuva ryhmä (KiVa-tiimi) kutsuu kiusatun oppilaan ja häntä kiusanneet oppilaat keskustelemaan asiasta. Koulussa on myös käynnistetty VERSO- eli vertaissovittelutoimintaa, jossa vertaissovittelukoulutuksen saaneet oppilaat auttavat ristiriitatilanteisiin joutuneita oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa.

Hyrynsalmen kunnassa on laadittu varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen kulttuurikasvatussuunnitelma vuosille 2023–2025 monipuolisen taide- ja kulttuurikasvatuksen takaamiseksi. Suunnitelma tulee pysyväksi osaksi kunnan budjettia ja sitä päivitetään jatkuvasti.

MOVE-tutkimusten mukaan koululaisten liikkumattomuus on lisääntynyt. Hyrynsalmen yhtenäiskoulun oppilaskunnan edustajat vierailivat kesällä 2023 Hyrynsalmen kunnanvaltuuston kokouksessa esittämässä ajatuksiaan liikunnan lisäämiseksi nuorilla. Keinoina mietittiin esimerkiksi kirjastosta lainattavissa olevia liikuntavälineitä. Asiaa valmistellaan eteenpäin nuorten esitysten pohjalta. Hyrynsalmen yhtenäiskoululla on käytössä pitkiä liikuntavälitunnit. Liikuntavälitunneilla ei kuitenkaan aina ole ohjattua liikuntatoimintaa.

Kaikille peruskoulun päättävälle tarjotaan jatko-opintomahdollisuutta, mutta yksilöllisistä syistä koulutuksen ulkopuolelle jää Hyrynsalmella useampi kuin joka kymmenes nuori; koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % -osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on Hyrynsalmella 10,6 % (kuva 16). Kainuun kuntien keskiarvo on 5,8 %.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

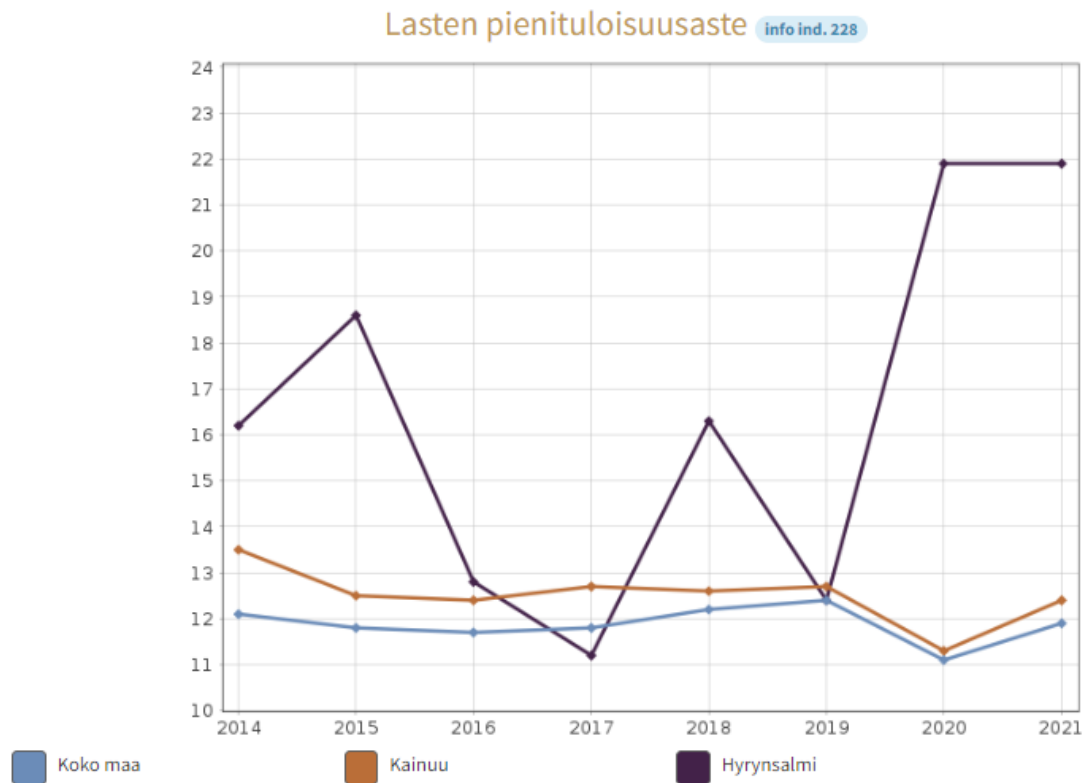
Kuva 16: Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2014–2021 (lähde: Sotkanet, THL).

Koronapandemia aiheutti suuria haasteita lapsille ja nuorille. Koulunkäyntirutiinit muuttivat, harrastustoiminta jäi tauolle ja sosiaalinen kanssakäyminen oli hyvin rajoittunutta. Monissa perheissä korona aiheutti myös talouden tai muita arjen haasteita. Kokonaisuutena muutokset ovat aiheuttaneet perusopetusikäisille lapsille ja nuorille fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin vajetta. Korjaavia toimenpiteitä on valtiovallan tuella käynnistetty, mutta niiden vaikuttavuudesta ei ole olemassa tietoa. Kainuussa ovat meneillään hankkeet Mukana elämässä - Itsemurhien ehkäisy Kainuussa sekä Hyvän mielen kunta-hanke, joiden tavoitteena on kuntalaisten mielenterveyden ja hyvinvoinnin vahvistaminen.

Hyrynsalmen osalta kunnan pienuuden vuoksi lasten, varhaisnuorten ja lapsiperheiden osalta kansallista indikaattoritietoa on saatavissa melko vähän. Erityisesti kouluterveyskyselyjen osalta pieni kunta ei tietosuojaan vuoksi voi saada erillisiä tuloksia. Kouluterveyskyselyistä käy kuitenkin yleisesti ilmi, että nuorten asenneilmapiiri päihteitä kohtaan on muuttunut. Päihteitä käyttävien määrä on hieman laskenut. Koronapandemian aikana sosiaalinen kanssakäyminen on ollut vähäisempää, jolloin potentiaalisia tilanteitakaan päihteiden käyttöön ei ole ollut normaalitilannetta vastaavasti.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin indikaattorina käytetään usein lasten pienituloisuusasetta, joka ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaitten henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista alle 18-vuotiaista henkilöistä. Kyse on mittarista, joka kuvaa väestön asemaa suhteellisella tulojakaumalla. Mikäli alle 18-

vuotiaden pienituloisuusaste on korkeampi kuin väestön yleinen pienituloisuusaste, lapsiperheiden suhteellinen tuloasema on keskimääräistä heikempi. Hyrynsalmella indikaattorin lukema on vaihdellut melko paljon vuosittain tarkastelujaksolla ja on verrattain korkea (kuva 17).

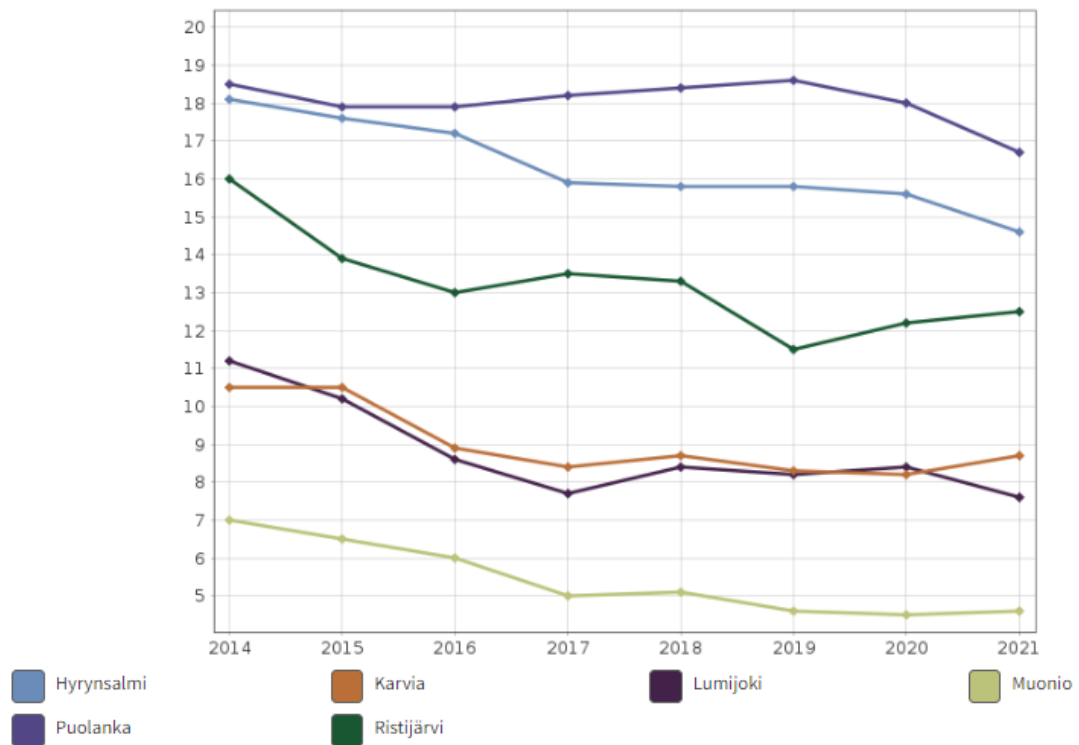

Kuva 17: Lasten pienituloisuusaste 2014–2021 (lähde: Sotkanet, THL).

5.2 Työikäiset

Työllisyyttä ja työttömyyttä kuvattiin jo aiemmin luvussa 3.2. Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden prosentuaalinen osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on Hyrynsalmella 14,6 %. Hyrynsalmelaisten määrä on suhteessa vähentynyt tarkastelukaudella, mutta määrä on silti korkea alueellisesti ja kansallisesti verrattuna: Kainuun kuntien keskiarvo on 9,9 %, koko maan tulos on 6,3 %.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

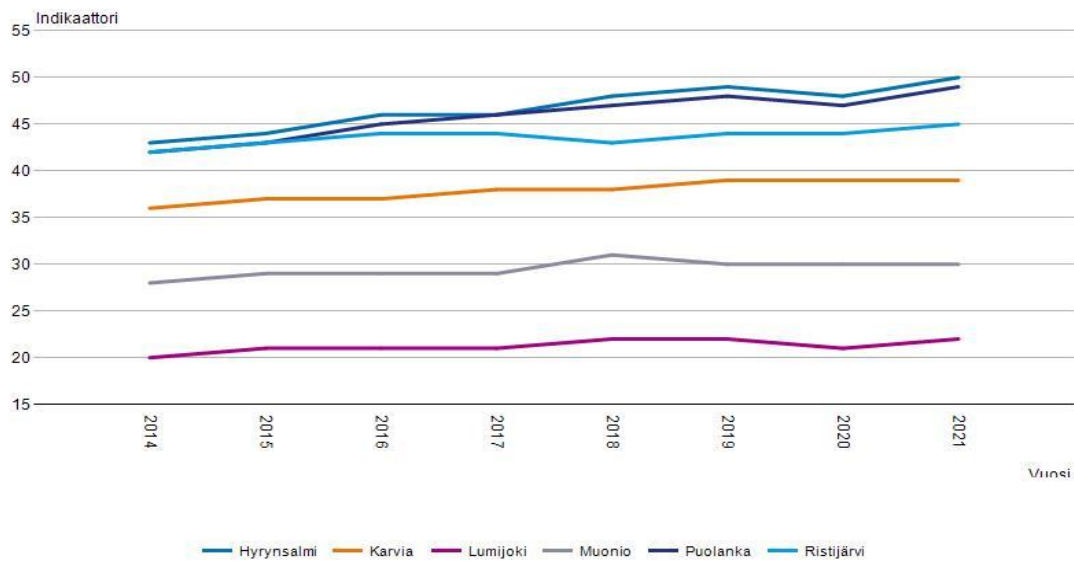

Kuva 18: Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2014–2021 (lähde: Sotkanet, THL).

5.3 Ikäihmiset

Eläkeläisten osuus väestöstä on Hyrynsalmella noussut jatkuvasti ja on suurempi kuin missään verrokkikunnassa. Eläkeläisiä on tällä hetkellä jo yli puolet kunnan väestöstä.

Kuntien avainluvut muuttujina Alue 2021 ja Vuosi. Eläkeläisten osuus väestöstä, %.

Kuva 19: Eläkeläisten osuus väestöstä 2014–2021 (lähde: Tilastokeskus).

Suuri osa Hyrynsalmen eläkeläisistä on varsin hyväkuntoisia ja osallistuvia. Kunnassa on aktiivisesti toimiva vammais- ja vanhusneuvosto, joka on mm. tehnyt kunnalle paljon aloitteita ikäihmisten näkökulmasta tärkeitä asioista. Aloitteita on viety eteenpäin ja pyritty toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Hyte-kertoimen mittareihin kuuluu indikaattori Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojakso 65 vuotta täyttäneillä. Hyrynsalmen tulokset (173,7 hoitojaksoa) ovat Kainuun kuntien (312,1 hoitojaksoa) toiseksi parhaimmat. Koko maan keskiarvoon (342,7 hoitojaksoa) verrattuna tulokset ovat huomattavasti paremmat.

Toisaalta suurin ja muista maakunnista eniten poikkeava hyvinvoinnin ja terveyden puute paikantuu Kainuussa eläkeikäiseen väestöön ja etenkin yli 75-vuotiaaseen väestöön (Alitalo et al. 2023). Tuoreessa tutkimuksessa korostui iäkkäämmän väestön poikkeuksellisen heikot arvot muihin maakuntiin verrattuna useissa tutkituissa terveyden muuttujissa samoin kuin elinolojen muuttujissa. Esimerkiksi itsensä onnelliseksi kokevien osuus, elämänlaatunsa hyväksi kokevien osuus ja yksinäisyyden kokemus saivat erityisen haastavia arvoja iäkkäiden ryhmässä.

Hyrynsalmen kunta on ollut mukana UKK-instituutin Voimaa Vanhuuteen -ohjelmassa ja silloinen vapaa-aikaohjaaja on osallistunut sen koulutuksiin. Ohjelman päämääränä on edistää vielä kotona itsenäisesti pärjäävien, toimintakyvyltään heikentyneiden ikäihmisten (75+) liikkumiskykyä, osallisuutta ja itsenäistä selviytymistä terveysliikunnan avulla. Ohjelmasta saadut materiaalit ovat kunnalla käytössä, ja materiaaleja on jaettu kuntalaisille ohjauksien ja tapahtumien yhteydessä.

6. TEA-viisarit toiminnan mittareina

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetäänkin hyvinvointijohtamisen välineenä useissa kunnissa.

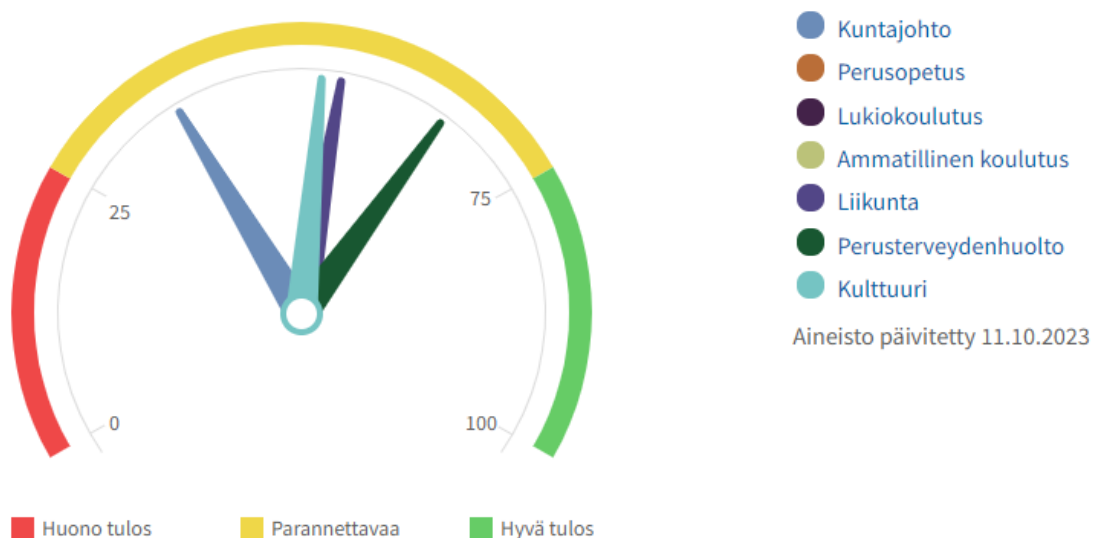
TEAviisarit muodostetaan seuraavilta toimialoilta: kuntajohto, kulttuuri, liikunta, lukio- ja ammatillinen koulutus, perusopetus ja perusterveydenhuolto. Toimialakohtainen TEAviisari muodostuu osa-alueista, joita ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat ja osallisuus. Kaikkien aineistojen taustalla on erillinen tiedonkeruu, joka on osoitettu kunnan, terveyskeskuksen, peruskoulun tai toisen asteen oppilaitoksen, johtavalle viranhaltijalle. Aineistoa on myös täydennetty muista saatavissa olevista tilastoista. Kuntajohdon ja kulttuurin osalta käytettävissä ovat kaikkein tuoreimmat, 29.9.2023 julkaistut tiedot.

TEA-viisareihin voi tutustua internetissä osoitteessa www.teaviisari.fi, missä voi esimerkiksi ottaa Hyrynsalmen mittareiden rinnalle hyvinvointikertomukseen valittujen vertailukuntien TEA-viisareita.

Hyrynsalmen osalta kaikkien sektoreiden tietoja ei ole saatavilla edellisten toteutettujen kyselyiden pohjalta. Lukio- ja ammatillisen koulutuksen osalta tietoja ei voi olla, koska näitä koulutusmuotoja kunta ei järjestä.

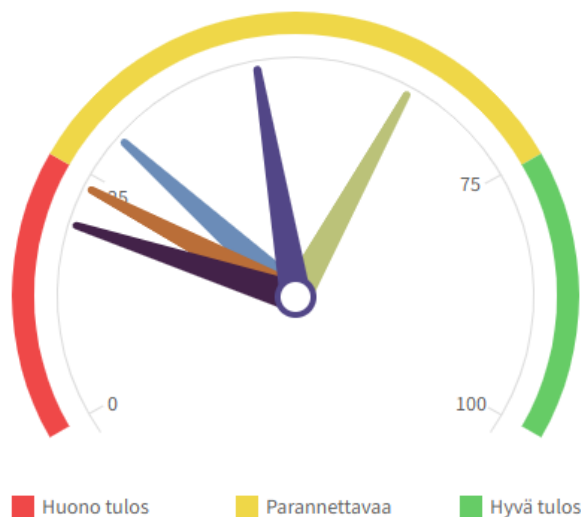
Seuraavassa on esitetty Hyrynsalmen kunnan TEAviisarit kokonaisuutena sekä niiden toimialojen osalta, joista erilliset mittarit on saatavilla. Kokonaisuudessaan kehitettävää on TEA-viisareiden perusteella kaikilla osa-alueilla, joista mittarit ovat saatavilla. Eniten kehitettävää on kuntajohdon osalta. Kuntajohdon saamaa lukemaa heikentää erityisesti se, että laajaa hyvinvointikertomusta ja hyvinvointisuunnitelmaa ei ole toteutettu useisiin vuosiin. Tällöin myöskään hyvinvointitavoitteiden toteutumista ei ole voitu arvioida tarkastuslautakunnan osalta. Myöskään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ei ole laadittu useampaan vuoteen eikä asetettu kestävyystavoitteita esimerkiksi ympäristöä, luonnon monimuotoisuuden suojelua tai kestäväää ja eriarvoisuutta vähentävää kaavoitusta ja asuntotuotantoa koskien.

Kaikki sektorit : Hyrynsalmi 2023

Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	52	66	69
Kuntajohto	37	77	84
Perusopetus	..	69	65
Lukiokoulutus	..	66	65
Ammatillinen koulutus	..	64	64
Liikunta	54	75	72
Perusterveydenhuolto	65	65	70
Kulttuuri	52	66	71

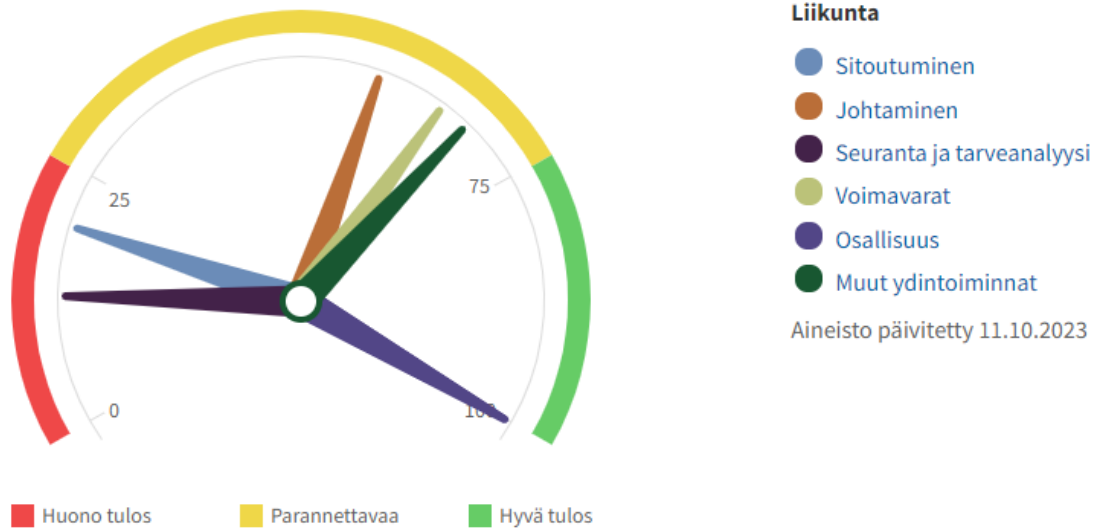
Kuntajohto : Hyrynsalmi 2023

← Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Kuntajohto	37	77	84
Sitoutuminen i	30	76	83
Johtaminen i	24	86	86
Seuranta ja tarveanalyysi i	20	92	90
Voimavarat i	62	71	86
Osallisuus i	46	58	77

Liikunnan osalta Hyrynsalmen tulokset ovat vaihtelevat. Hyvä tulos on saatu vain osallisuuden osalta; asukkaiden mahdollisuudet osallistua toiminnan kehittämiseen on arvioitu hyväksi. Kaikkein eniten kehitettävää on seurannan ja tarveanalyysin sekä sitoutumisen suhteen. Väestön hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia asioita liikunnan alalta ei ole seurattu eikä raportoitu riittävästi. Sitoutumista strategisella tasolla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ei ole riittäväällä tavalla nähtävissä mm. asiakirjoissa. Lähes kaikilta osa-alueilta tilanne on arvioitu koko maan tilannetta heikommaksi.

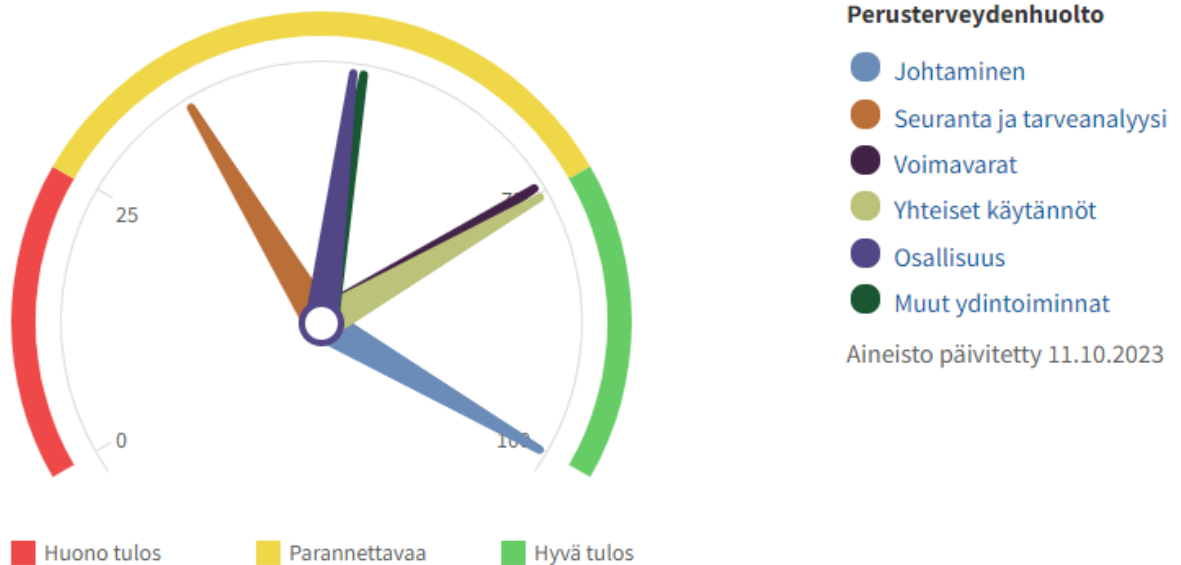
Liikunta : Hyrynsalmi 2022

← Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Liikunta	54	75	72
Sitoutuminen i	20	74	69
Johtaminen i	58	71	72
Seuranta ja tarveanalyysi i	13	54	65
Voimavarat i	65	77	55
Osallisuus i	100	97	95
Muut ydintoiminnat i	68	78	75

Perusterveydenhuollon osalta tilanne on jonkin verran parempi mutta lukemat ovat silti pääosin koko maan tuloksia alemmat. Johtamisen, yhteisten käytäntöjen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen käytettävissä olevien voimavarojen suhteen tilanne on hyvä tai melko hyvä. Eniten kehitettävää on myös perusterveydenhuollon osalta seurannassa ja raportoinnissa.

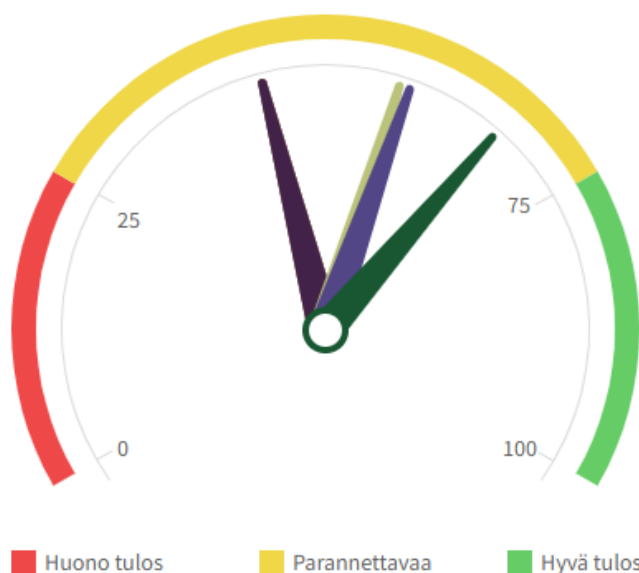
Perusterveydenhuolto : Hyrynsalmi 2022

← Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun maakunta	Koko maa
Perusterveydenhuolto	65	65	70
Johtaminen i	100	100	87
Seuranta ja tarveanalyysi i	37	37	49
Voimavarat i	74	74	67
Yhteiset käytännöt i	75	75	80
Osallisuus i	53	53	69
Muut ydintoiminnot i	54	54	66

Kulttuurin osalta Hyrynsalmen tulokset ovat kohentuneet merkittävästi edellisestä tiedonkeruusta, vaikka kehitettävää onkin edelleen. Aiemmat saatavilla olleet, vuodelta 2021 olevien tulosten yhteispistemäärä oli 24 nykyisen 52 sijaan. Kehitystä oli tapahtunut kaikilla osa-alueilla, erityisesti seurannan, voimavarojen, osallisuuden sekä muiden ydintoimintojen osalta, jossa positiivisena esille nousi kulttuurikasvatus.

Kulttuuri : Hyrynsalmi 2023

Kulttuuri

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus
- Muut ydintoiminnat

Aineisto päivitetty 11.10.2023

← Pisteet	Hyrynsalmi	Kainuun hyvinvointialue	Koko maa
Kulttuuri	52	66	71
Sitoutuminen i	44	58	66
Johtaminen i	44	70	72
Seuranta ja tarveanalyysi i	44	56	65
Voimavarat i	57	61	65
Osallisuus i	58	63	78
Muut ydintoiminnat i	67	87	82

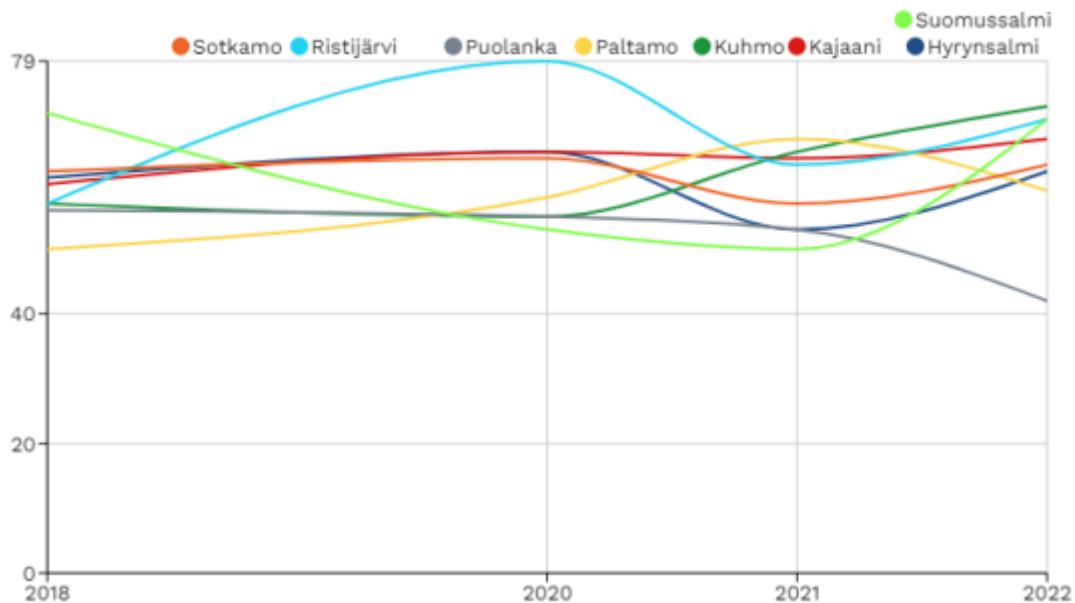
Yhteenvetona kaikkien osa-alueiden suhteen voidaan sanoa, että seuranta ja raportointi vaativat merkittävää kehittämistä. Samoin hyte-työhön sitoutumista ja sen näkyväksi tekemistä sekä johtamista tarvitaan enemmän.

7 HYTE-kerroin

Kunnille otetaan vuoden 2023 alusta käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. Kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote -uudistuksen jälkeen.

Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattoreiden perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.

HYTE-kerroin saadaan laskemalla tulos- ja prosessi-indikaattorien keskiarvo. Keskiarvon osalta tavoitellaan mahdollisimman suurta lukua. Hyrynsalmen HYTE -kertoimen tulos 2022 on 62.

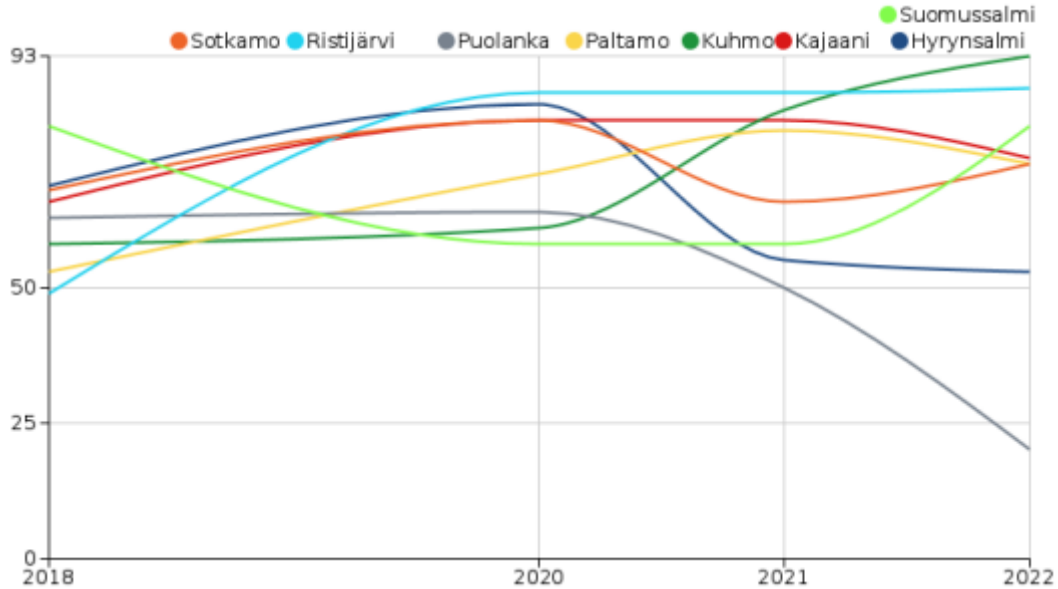

Kuva 20: HYTE-kerroin Kainuun kunnissa 2018–2022.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit mittaavat nykytilannetta ja antavat vastausta kysymykseen: ”Millaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on?” Prosessi-indikaattoreita on kaikkiaan 14 peruskoulua, liikuntaa ja kuntajohtoa koskien ja niitä mitataan skaalalla 0–100. Keskiarvon osalta tavoitellaan mahdollisimman suurta lukua, ts. Kuhmolla on ollut paras kehitys prosessi-indikaattoreissa ja Ristijärvellä tasaisen hyvä tulos. HYTE-kerroin (0–100).

Hyrynsalmen osalta peruskoulua koskevien indikaattorien luku on kaikkien osalta 100. Samoin on liikuntaa koskevien indikaattorien osalta, lukuun ottamatta indikaattoria ”Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa”, josta arvoksi on saatu 0. Heikoimmat tulokset ovat siis kuntajohtoa koskevissa indikaattoreissa, kaikissa 0. Tämä johtunee osin myös siitä, että toiminnasta ei ole raportoitu. Toisaalta talousarviossa- ja suunnitelmassa ei ole tähän asti selkeästi määritelty mittareita hyte -tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi. Tällöin myöskään valtuustolle ei ole raportoitu väestön elintavoista ja hyvinvoinnista eikä tarkastuslautakunta ole arviointikertomuksessa arvioinut hyte -tavoitteiden toteutumaa.

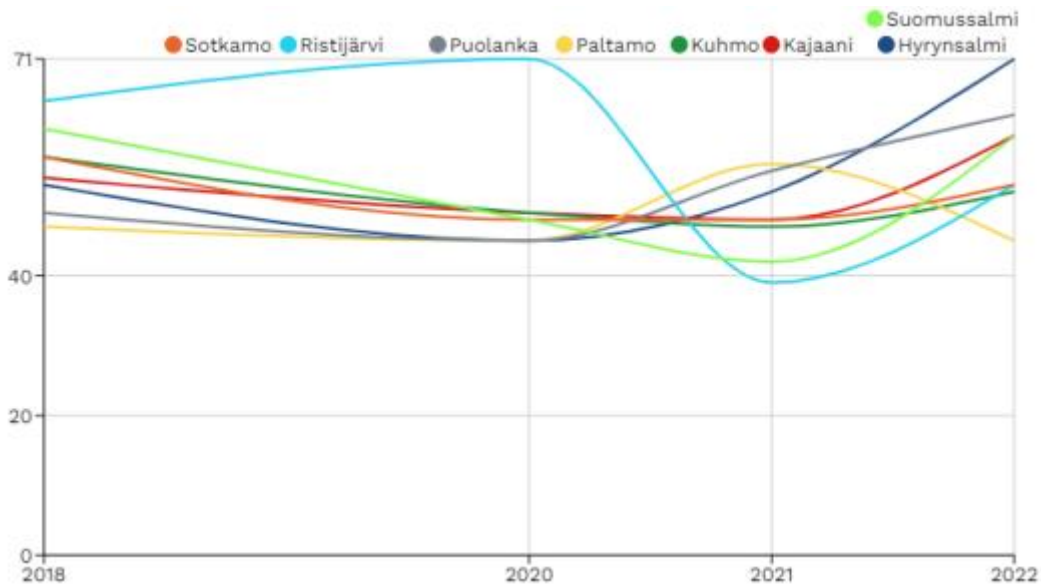
Kunnassa ei ole aiempien kyselyiden aikaan toiminut erikseen nimettyä hyvinvointikoordinaattoria tai muuta vastaavaa asiantuntijaa, kuten tällä hetkellä on. Myöskään asukasaatiiden hyödyntämisestä kunnan palveluiden suunnittelussa ei ole raportoitu, joskin tämä toiminta on ollutkin vähäistä.

Kuva 21: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit Kainuussa 2018–2022.

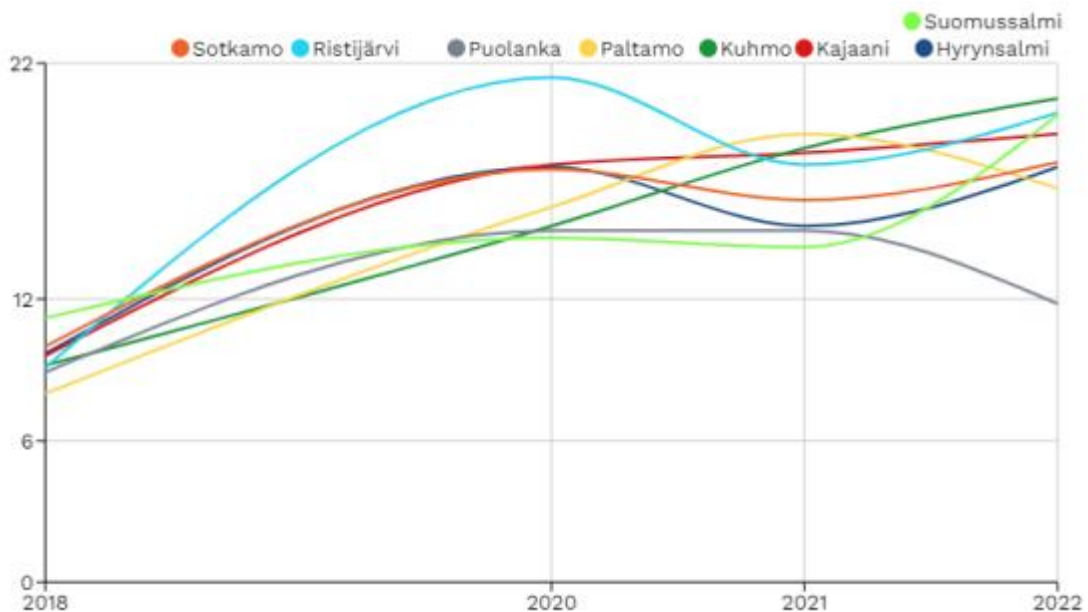
Tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa. Tulosindikaattoreihin kunta voi vaikuttaa omalla toiminnallaan, ei ikäryhmät ovat edustettuina ja keskeistä on muutoksen mittaaminen, jolloin kunnat olisivat tasa-arvoisessa asemassa väestörakenteesta, työttömyystilanteesta tms. tekijästä huolimatta. Skaalattuja tulosindikaattoreita mitataan skaalalla 0–100, jossa kunta saa pisteitä viimeisimmän kahden mitausvuoden välisen erotuksen suuruuden mukaan.

Keskiarvon osalta tavoitellaan mahdollisimman suurta lukua, ts. Hyrynsalmella ja Puolangalla ollut paras kehitys tulosindikaattoreissa. Hyrynsalmen osalta myönteistä kehitystä on ollut erityisesti kaatumisten ja putoamisten aiheuttamien hoitajaksojen suhteen. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten suhteen sekä työkyvyttömyyseläkettä saavien määrissä on ollut myönteistä kehitystä. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden suhteen kehitys on ollut negatiivista.

Kuva 22: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit Kainuussa 2018–2022.

Kertomalla kunnan HYTE-kertoimen ja koko maan keskiarvon välinen osamäärä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta saadaan kunnan HYTE-/asukas.

Kuva 23: HYTE-kerroin euroa/asukas Kainuun kunnissa 2018–2022.

Kuten edellä todettiin, Hyrynsalmen osalta monet hyte-kertoimella mitatut asiat ovat tällä hetkellä hyvässä tilanteessa ja monien osalta hyte-kerrointa saadaan kohennettua merkittävästi pelkästään parantamalla tehdyistä toimista raportointia.

8. Lopuksi

8.1. Johtopäätökset

Hyrynsalmen väkiluku on pienentynyt yhtäjaksoisesti 1960-luvulta lähtien. Jotta kunta olisi edelleen elin- ja vetovoimainen sekä kuntalaiset hyvinvoivia, laadukkaat ja helposti saavutettavat palvelut tulee kyetä järjestämään kaikissa olosuhteissa.

Lasten ja nuorten osalta hyvinvoinnin arviointia ja toisaalta tavoiteasetantaa vaikeuttaa indikaattoritietojen puuttuminen. Noin puolet alle kouluikäisistä hyrynsalmelaisista tavoitetaan varhaiskasvatuksen kautta, ja neuvolatoiminta tavoittaa kaikki alle kouluikäiset. Peruskoulu tavoittaa kaikki perusopetusvelvolliset. Nuorten osalta keskeinen haaste on nuorten aikuisten suuri koulutuksen ulkopuolelle jäävien osuus.

Työllisistä noin 40 % on työssä kunnan ulkopuolella, noin 60 % asuinkunnassa. Kotikunnassa työskentelevistä vajaa neljännes työskentelee kuntaorganisaation palveluksessa. Keskeisimpiä työikäisiä koskevia haasteita ovat muita Kainuun kuntia hieman suurempi työttömyys ja suuri työkyvyttömyyseläkeläisten osuus.

Yli puolet kuntalaista on eläkeikäisiä. Suuri eläkeikäisten osuus kuntalaisista vaikuttaa palveluiden tarpeeseen ja niiden järjestämisen tapaan sekä viestintään. Suuri osa eläkeläisistä on varsin hyväkuntoisia ja osallistuvia. Vireät eläkeläiset muodostavatkin oivan potentiaalisen järjestö- ja vapaaehtoistyöhön sekä toimivan ”sijaisreservin” kunnan palveluihin, kuten perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen. Kuitenkin erityisesti vanhempaan eläkeläisten ryhmään kohdentuu selkeää hyvinvoinnin ja terveyden puutetta.

Hyrynsalmen kunnan hyvinvointityön haasteita ovat tavoitteiden asetannan, toteutumisen mittaamisen ja tulosten raportoinnin puuttuminen. Nämä asiat ovat toisaalta suhteellisen helposti korjattavissa ja korjautumassa. Merkittävä haaste on myös yhteisöllisyyden ja osallisuuden tunteen vahvistaminen kaikissa kuntalaisten ryhmissä. Vähäinen osallisuuden kokemus heijastuu esimerkiksi heikkoon äänestysaktiivisuuteen.

8.2. Toimenpide-ehdotukset

Hyrynsalmen kunnan hyvinvointityö ja hyvinvoinnin seuranta kaipaavat suunnitelmallisuutta ja järjestelmällistä toteutusta. Hyvinvointityö perustuu ajantasaiseen tilannekuvaan hyrynsalmelaisten hyvinvoinnin tilasta. Tilannekuvaan perustuen hyvinvointityölle tulee asettaa selkeät, mitattavat tavoitteet. Tässä hyvinvointikertomuksessa on esitetty hyvinvoinnin tilannekuva ja suunnitelmaosiossa tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden seuranta ja raportointi tulee olla säännöllistä. Jatkossa tavoitteiden etenemistä seurataan talousarviokausittain tilinpäätöksen yhteydessä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön työryhmän toimintaa tulee jatkaa säännöllisenä.

Kehittämistyö vaatii myös resursseja. Hyvinvointityöhön on tarpeen varata nykyistä enemmän työaika. Nykyisin sitä hoidetaan muiden tehtävien ohella, lukuun ottamatta vapaa-aikaohjaajaa. Lisäksi talousarvion yhteydessä on arvioitava myös muiden taloudellisten resurssien varaaminen hyvinvointityöhön; mihin ja minkä verran kohdennetaan. Seurannassa puolestaan pyritään arvioimaan panostusten vaikuttavuutta esimerkiksi hyte-kertoimeen.

Hyvinvointityö on monipuolista ja yhdessä tehtävää työtä, jossa tärkeää on lisäksi oikeanlainen asennoituminen ja ajattelutapa. Hyvinvointiajattelu tulee olla ”sisään leivottuna” kaikessa kunnan toiminnassa ja päätösten vaikutuksia hyvinvointiin tulisi arvioida kaikessa päätöksenteossa.

Lähteet

Alitalo, Erna; Sihvonen, Ari-Pekka; Laurikaine, Heli & Shemeikka, Riikka sekä Aro, Rasmus; Pitkänen, Sari; Vainio, Anna & Ahtinen Sini-Maaria (2023): Kainuun sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot ja niiden kaventaminen. Kuntoutussäätiö ja MDI Public Oy.

Sotkanet.fi – tilasto- ja indikaattoripankki, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Stat.fi, Tilastokeskus.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021–2025

Hyvinvointikertomuksen sekä poikkihallinnollisen hyte-ryhmän taustatyön pohjalta on laadittu hyvinvointisuunnitelma. Hyvinvointisuunnitelma on hyvinvointikertomukseen perustuva suunnitelma tulevalle valtuustokaudelle, jossa määritellään tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja resurssit sekä arviointimittarit hyvinvoinnin edistämiseksi, hyvinvointivajeiden korjaamiseksi.

Kunnan strategian ja valtakunnallisten painopisteiden pohjalta on muotoiltu seuraavat hyvinvointisuunnitelman painopisteet:

1. Kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen – kuuntelemalla kuntalaisia vahvistetaan yhdenvertaisuutta ja osallisuutta
2. Kunnan, koulun, urheiluseurojen ja järjestöjen yhteistyön vahvistaminen
3. Sujuva ja turvallinen arki

Seuraavaan taulukkoon on koottu kunkin painopisteen toteuttamisen keskeiset tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot sekä seurannan mittarit.

OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	VASTUUTAHOT	SEURANTAMITTARIT
Kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen	Osallisuussuunnitelman laatiminen	Kunnan eri hallintokunnat	Hyvinvointikertomus ja kunnan tilinpäätös sekä toimintakertomus Kokoontuminen vähintään 2krt/vuosi
	Vanhus- ja vammaisneuvoston ja Nuorisovaltuuston toiminta	Vanhus- ja vammaisneuvosto Nuorisovaltuusto	
	Viestinnän kehittäminen mm. elinvoima-asioissa: matkailijoita palvelevat paikat ja rakenteet palvelevat myös kuntalaisia	Hallintopalvelut	Uudet, palvelevammat verkkosivut käyttöön 2024
	Kuntalaisten asuinympäristöön ja viihtyvyyteen panostaminen; houkuttelevien tonttien markkinointi uusille rakentajille (mm. rantarakentamien).	Tekniset palvelut, hallintopalvelut, elinvoimapalvelut	Asuinalueiden kaavoitus Tonttien kartoittaminen Kuntalaisilloista saatu palaute Kuntalaisaloitteet
	Nuorien kuntalaisten ja paikkakunnalla työssä käyvien saaminen pysymään paikkakunnalla ja muuttamaan Hyrynsalmelle.	Kaikki hallintokunnat	Erilaiset "porkkanat" käyttöön (esim. maksuton varhaiskasvatus; liikuntapaikkojen kehittäminen)
Osallisuuden vaikuttavuuden parantaminen	Asukkaiden yhteisöllisyyden lisääminen	Kt Oy Ahmahaka, asuntotoimi	Kerhotoiminnan lisääminen; asukkaiden tyytyväisyyskyselyt; 4-sektorin kuulemiset
	Osallistava budjetointi käytössä vuosittain	Hallintopalvelut, tekniset palvelut	Raportointi tilinpäätöksessä Talousarviokysely vähintään 2 kertaa valtuustokaudessa
	Selkeämpi malli aloitteiden käsittelyyn	Hallintopalvelut	Aloiteohje koottu ja käytössä

<p>Monipuoliset osallistumismahdollisuudet ajasta ja paikasta riippumatta</p> <p>Ennakoidaan päätösten vaikutukset</p> <p>Tapahtumien ja kohtaamispaikkojen järjestäminen</p>	<p>Kuntalaiskyselyt ja -illat tiettyjen teemojen ympäriltä - osallistuminen matalalla kynnyksellä palveluiden käyttämisen yhteydessä</p> <p>Digiopastuksen kehittäminen</p> <p>Monipuoliset ja toimivat sähköiset palvelut</p> <p>Jalkautetaan käyttöön päätösten vaikutusten ennakkoarviointi, jossa huomioidaan hyvinvointivaikutukset.</p> <p>Luodaan ohje ja kriteerit EVAn käytölle</p> <p>Järjestetään tapahtumia ja matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, esim. luentoja, vierailuja, kahvitilaisuuksia. liikuntatapahtumia</p>	<p>Kaikki hallintokunnat</p> <p>Hallintopalvelut, sivistyspalvelut</p> <p>Hallintopalvelut</p> <p>Johtoryhmä</p> <p>Kaikki hallintokunnat</p>	<p>Kyselyiden ja tapaamisten lukumäärä, vähintään vuosittain</p> <p>Tarjottu digiopastus</p> <p>Käyttöön otetut uudet sähköiset palvelut</p> <p>EVA käytössä kriteerit täyttävissä päätöksissä</p> <p>Järjestetyt tapahtumat ja toiminta</p>
YHTEISTYÖVERKOSTOT			
TAVOITTEET	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO	SEURANTAMITTARIT
<p>Yhteistyö kuntalaisten, urheiluseurojen ja järjestöjen kanssa mm. erilaisissa hankkeissa, sekä latujen kunnossapidon, uimarantojen yms. osalta</p> <p>Yhteistyö kyläyhdistysten kanssa</p>	<p>Aktivoidaan ja avustetaan seurojen toimintaa</p> <p>Kehitetään kunnan ja hva:n yhteistyötä järjestöavustusten suhteen: painopisteiden avulla kehittäminen suunnataan oikeaan paikkaan</p> <p>Liikuntaryhmien ja yhteisten tapahtumien järjestäminen</p> <p>Yhteistyöillat tms. tapaamiset</p>	<p>Kaikki hallintokunnat</p> <p>Hallintopalvelut</p> <p>Kaikki hallintokunnat osaltaan, vapaa-aikatoimi</p>	<p>Asiakaspalautteet ja -kyselyt</p> <p>Yhteiset työpajat säännöllisesti</p> <p>Järjestetyt tapahtumat ja liikuntaryhmät</p> <p>Yhteistyökirje ja/tai -tilaisuus vuosittain</p>

SUJUVA JA TURVALLINEN ARKI

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO	SEURANTAMITTARIT
Hyvinvointityö jatkuvana toimintana	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen HYTE-ryhmän säännölliset kokoontumiset	Hyte-ryhmä	Kokoukset vähintään 4 x/vuosi
	Terveydenedistämisen aktiivisuuden mittaaminen ja TEA-viisareiden seuranta ja raportointi kunnan päätöselimissä	Hyvinvointikoordinaattori	Raportointi vuosittain
	Hyte-yhteistyön selkeyttäminen hyvinvointialueen kanssa	HVA:n johto ja kunnan johtoryhmä / kunnan hallitus	Yhteiset kokoukset 2x/vuosi, alueellisen organisoinnin selkeä malli
Paikallisen turvallisuustyön edistäminen	Liikenneturvaryhmän kokoontuminen	Tekniset palvelut	Säännölliset kokoontumiset
	Valmiussuunnitelman päivitys ja ylläpito	Johtoryhmä	Valmiussuunnitelman päivitys 2023, tarkistus vuosittain
Ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistäminen	Suunnitelma lasten ja nuorten mielenterveyden tukemiseksi sekä ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseksi	Sivistyspalvelut	Suunnitelma tuotettu. Seuranta vuosittain
Digitaalinen ja joustava, ajasta ja paikasta riippumaton asiointi	Sähköisten asiointikanavien lisääminen	Hallintopalvelut	Käyttöön otetut sähköiset asiointikanavat
Kulttuuritarjonnan kehittäminen ja tekeminen näkyväksi	Nostetaan esille kulttuurityötä ja tarjontaa	Sivistyspalvelut, kunnanhallitus	Tehdyt toimenpiteet, tiedotteet, julkaisut, lehtiartikkelit ym.
	Omatoimikirjaston aukioloaikojen laajentaminen	Sivistyspalvelut, kirjasto	Omatoimikirjaston aukioloajat
	Kirjaston toiminnan kehittäminen monipuolisemmaksi palvelupisteeksi	Sivistyspalvelut, kirjasto	Uudet palvelut kirjastolla
Palvelujen saavutettavuuden kehittäminen	Palvelupäiväkonseptin tuominen myös kirkonkylälle (vrt. Moisiovaara); kuljetus ja koordinointi	Tekniset palvelut, yhteistyö hyvinvointialueen kanssa	Palvelupäivän toteutuminen

Liikuntamahdollisuuksien lisääminen arkitöimien yhteyteen	Kokoontumistilan tarjoaminen ikäihmisille kerho-, liikunta ym. toimintaan -> Mäntylän tila, sekä kerhotoiminnan kehittäminen	Ahmahaka, Tekniset palvelut, vapaa-aikapalvelut, yhteistyö hyvinvointialueelle	Toteutunut uusi toiminta
	Nivantien läpikulkuyhteyden katkaiseminen lähi-liikuntapaikan toteutuksen yhteydessä, jolloin saadaan välituntilatu käyttöön	Tekniset palvelut	Välituntilatu käytössä
	Kävelykierroksen avaaminen talvella ladun yhteyteen keskustaajamassa	Tekniset palvelut	Kierros käytettävissä talven ajan
	Liikuntapaikkakartan valmistaminen, jossa on kuvattu kaikki liikuntapaikat, virkistysalueet ym. kohteet aukioloineen ja yhteystietoineen kartan jako kunnan sivuilla ja koululaisille paperisena fyysiset opasteet kuntoon, jotta palvelut ja paikat löydettävissä	Tekniset palvelut	Kartta toteutunut ja saavutettavissa
	Henkilöstön liikunnan edistäminen. Selvitetään mahdollisuuksia: liikunta työajalla: yhteiset lenkit tai kävelykokoukset, ohjattu taukoliikunta, sähköpolkupyörä -etu	Johtoryhmä	Uudet käytännöt henkilöstön liikunnan edistämiseksi
	Liikuntapalveluiden käyttömäärien seuranta	Vapaa-aikapalvelut, tekniset palvelut	Liikuntaryhmiin osallistuneet, kuntosalin käyttömäärät, latujen käyttö

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

1 Suunnitelman laatijat

Tätä hyvinvointikertomusta ja suunnitelmaa on työstänyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön työryhmä. Päävastuu hyvinvointikertomuksen ja suunnitelman kokoamisesta on ollut hyvinvointikoordinaattorina toimivalla hallintopäälliköllä.

2 Suunnitelman hyväksyminen

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden strategista suunnittelua: 9.11.2023 § 29.